ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

COMMITTEE ON MISSING PERSONS IN CYPRUS
CMP
COMITE INTERNATIONAL GENEVE
ICRC

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να εκφράσουμε την βαθιά ευγνωμοσύνη μας στις οικογένειες των αγνοουμένων, οι οποίες είχαν την ευγενή καλοσύνη να παραχωρήσουν συνεντεύξεις στη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ) και στη Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοούμενους (ΔΕΑ), μοιραζόμενοι μαζί μας τις ιστορίες της ζωής τους. Αντιλαμβανόμαστε ότι αυτό για πολλούς θα ήταν πολύ οδυνηρό. Ο χρόνος που περάσαμε μαζί με τις μητέρες, πατέρες, συζύγους, παιδιά και εγγόνια, μιλώντας για τους αγαπημένους τους, ήταν πολύ επωφελής και ουσιαστικός.

Η ΔΕΕΣ και η ΔΕΑ ευελπιστούν ότι αυτή η Έκθεση θα παρουσιάσει επαρκώς τις φωνές των οικογενειών που συμμετείχαν στην έρευνα και θα αποδειχθεί ενημερωτική και χρήσιμη για τις Αρχές και άλλους Φορείς, οι οποίοι συνεχίζουν να υποστηρίζουν τις προσπάθειες για τη διευκρίνιση της τύχης όλων των αγνοουμένων της Κύπρου. Παράλληλα, προσδοκεί ότι θα βοηθήσει στην επικαιροποίηση των υφιστάμενων μέτρων για καλύτερη αντιμετώπιση των πολυεπίπεδων αναγκών των οικογενειών των αγνοουμένων.

Σχετικά με τη ΔΕΑ

Η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοουμένους (ΔΕΑ) έχει ως αποστολή την εξακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων προσώπων για την απάλυνση του πόνου των επηρεαζόμενων οικογενειών. Δεν περιλαμβάνει διερευνήσεις για τις συνθήκες θανάτου των αγνοουμένων προσώπων ή την απόδοση ευθυνών για την εξαφάνισή τους. Η ΔΕΑ είναι μια τριμελής δικοινοτική διερευνητική επιτροπή, αποτελούμενη από έναν αντιπρόσωπο της ελληνοκυπριακής κοινότητας, έναν αντιπρόσωπο της τουρκοκυπριακής κοινότητας κι ένα τρίτο μέλος, που υποδεικνύεται από τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ) και διορίζεται από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Όλες οι αποφάσεις της ΔΕΑ λαμβάνονται συναινετικά.

Σχετικά με τη ΔΕΕΣ

Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ) είναι ένας αμερόληπτος, ουδέτερος και ανεξάρτητος οργανισμός, με αποκλειστική αποστολή την προστασία της ζωής, της αξιοπρέπειας των θυμάτων των ενόπλων συγκρούσεων και άλλων καταστάσεων βίας και την παροχή βοήθειας σε αυτά. Από την απαρχή των Συνθηκών της Γενεύης και του Κινήματος του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου, η ΔΕΕΣ μάχεται για την αποτροπή της ανθρώπινης δυστυχίας, προωθώντας και ενισχύοντας το ανθρωπιστικό δίκαιο και τις οικουμενικές ανθρωπιστικές αρχές. Ενώ οι Κρατικές Αρχές έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την πρόληψη και αντιμετώπιση των εξαφανίσεων, καθώς και την ικανοποίηση των αναγκών των οικογενειών εκείνων των προσώπων που αγνοούνται, η ΔΕΕΣ αναγνωρίζει την πολύπλοκη φύση αυτού του είδους της απώλειας και συνεπώς στηρίζει τις προσπάθειες των Κρατών σε περίπου 60 διεθνή πλαίσια, προσδιορίζοντας και κατανοώντας τα διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με τα αγνοούμενα πρόσωπα και τις οικογένειές τους. Ταυτόχρονα προσφέρει τεχνικές συμβουλές και υποστήριξη για καλύτερη ανταπόκριση στις πολύπλευρες ανάγκες των οικογενειών των αγνοουμένων.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019

Ειδικές ευχαριστίες στον Νικ Ντάζινκερ για την άδεια του για χρήση της φωτογραφίας στο πάνω δεξί κομμάτι του εξωφύλλου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ 1

ΣΥΝΟΨΗ 4

1. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΣ 7

2. ΟΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ 8

3. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ 9

4. ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ 12

4.1 Η ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΤΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΤΟΥΣ 12

4.2 Η ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ 16

4.3 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ 18

4.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ/ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ 23

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 25

6. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ 27

6.1 ΚΥΡΙΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΑΡΧΕΣ 27

6.2 ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ (ΔΕΑ) 28

6.3 ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΑΛΛΟΥΣ ΣΧΕΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ 29

7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30

ΣΥΝΟΨΗ

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε δεκαετιών (44-55 χρόνια), οι συγγενείς των αγνοουμένων της Κύπρου έχουν βαθύτατα επηρεαστεί αναμένοντας τη διευκρίνιση της τύχης των αγαπημένων τους. Αυτό που επιβάρυνε σε μεγάλο βαθμό τις ζωές ολάκερων οικογενειών ήταν το συναισθηματικό κόστος αυτής της αβεβαιότητας μέσα από τον συνεχή αγώνα τους για ανεύρεση του αγνοούμενου συγγενή τους και παράλληλα αν δεν τον βρουν την πιθανότητα ότι ο αγαπημένος τους μπορεί να έχει χαθεί για πάντα.

Οι οικογένειες των αγνοουμένων επηρεάζονται από τις ένοπλες συγκρούσεις και τη βία σχεδόν πανομοιότυπα με τον υπόλοιπο πληθυσμό, όμως η αβεβαιότητα που προκαλείται από την απουσία απαντήσεων σχετικά με την τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους μπορεί να προκαλέσει συγκεκριμένα προβλήματα υγείας, ως αποτέλεσμα του μακροχρόνιου ψυχικού πόνου και άγχους. Συνεπώς πολλές οικογένειες Κυπρίων έχουν συγκεκριμένες ανάγκες, οι οποίες στην πλειονότητά τους παραβλέπονται ενώ έπρεπε να χρήζουν μιας πολυεπίπεδης ανταπόκρισης.

Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC) και η Διερευνητική Επιτροπή Αγνοουμένων στην Κύπρο (ΔΕΑ), για να κατανοήσουν καλύτερα αυτές τις ανάγκες, μεταξύ Οκτωβρίου 2018 - Απριλίου 2019, ανέλαβαν την από κοινού Αξιολόγηση των Αναγκών των Οικογενειών των Αγνοουμένων της περιόδου 1963-1964 και 1974 στην Κύπρο, με την συμμετοχή **170 Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων μελών οικογενειών αγνοουμένων** (αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός συνόλου **934 οικογενειών συγγενών αγνοουμένων**), οι οποίες δεν έχουν ακόμη λάβει απαντήσεις σχετικά με την τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους. Αυτή η δημόσια Έκθεση συνοψίζει τα συμπεράσματα της προαναφερόμενης Αξιολόγησης.

ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (των 170 υπό συνέντευξη-μελών των οικογενειών)

1. **ΣΥΝΕΧΟΜΕΝΗ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΠΑ ΤΗΝ ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ** ➡ Το **40%** εξέφρασε την αμφιβολία του για την τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους - ότι πιθανόν να είναι ακόμη ζωντανοί - ή την πεποίθηση ότι είναι ζωντανοί και ότι ζουν κάπου αλλού. Για τους ιδίους η διατήρηση της ελπίδας ότι οι αγνοούμενοι τους είναι ζωντανοί, είναι καίρια για τη διατήρηση της υγείας τους. Για το υπόλοιπο 60%, ενώ συνεχίζει ν' αμφιβάλλει ότι, οι αγνοούμενοί τους μπορεί να είναι ζωντανοί μετά από τόσες δεκαετίες, η απουσία έγκυρων πληροφοριων σε συνδυασμό με την απουσία λειψάνων συνεχίζουν να σπέρνουν τον σπόρο της αμφιβολίας σχετικά με ακριβή τύχη των αγνοουμένων τους.

2. **Η ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ** ➡ Το **91%** αναγνώρισε ότι πρώτιστη του ανάγκη είναι μια απάντηση σχετικά με την τύχη των αγαπημένων τους, δηλαδή αν είναι ζωντανοί ή νεκροί. Στη δεύτερη περίπτωση η ανάγκη είναι ο εντοπισμός, η ταυτοποίηση, η παραλαβή και η ταφή των λειψάνων των αγνοουμένων συγγενών τους. Τα παραπάνω συμπεριλαμβάνουν και την ανάγκη για τακτική ενημέρωσή τους σχετικά με την πορεία της/των υπόθεσής /εων τους.

3. **Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ** ➡ Το **57%** εξέφρασαν την ανάγκη για περισσότερη επίσημη αναγνώριση του συνεχή αγώνα για εύρεση των αγνοουμένων τους. Το 60% του συνόλου αυτού καλεί τις Ελληνοκυπριακές και Τουρκοκυπριακές Αρχές να προβούν σε επίσημες δηλώσεις/εκκλήσεις για τη διαλεύκανση των εκκρεμουσών υποθέσεων και να μην χαθούν ζωτικές πληροφορίες. Την ίδια στιγμή, το 44% του συνόλου αυτού ανέφερε την αναγκαιότητα διαφώτισης της επόμενης γενιάς για το θέμα των αγνοουμένων με τρόπο που θα υπογραμμίζει την ανθρώπινη υπόσταση τους για να αποφευχθεί η επανάληψη των επιπτώσεων που βιώνουν οι οικογένειές τους.

4. **Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ** ➡ Το **53%** ανέφερε τις συνεχιζόμενες ψυχολογικές και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες αφού αναγκαστικά ζούνε μεταξύ ελπίδας και απόγνωσης, που περιβάλλουν το ερώτημα της τύχης τους αγαπημένου τους. Χωρίς απόδειξη θανάτου, δεν υπάρχει πιθανότητα επιλόγου, χωρίς υποστηρικτικές λειτουργίες, ούτε επίλυση τις θλίψης των οικογενειών. Το **21%** δήλωσε

ότι διστάζουν να μοιραστούν τις εμπειρίες τους με άτομα που μπορεί να μην έχουν την ενσυναίσθηση ή να κατανοούν την κατάστασή τους.

5. **Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ** ➡ Το **29%** ανέφερε ότι βιώνει συνεχιζόμενες οικονομικές και διοικητικές/διαχειριστικές (γραφειοκρατικές) δυσκολίες ως αποτέλεσμα της εξαφάνισης, συμπεριλαμβανομένου μιας συνεχιζόμενης οικονομικής πίεσης ως συνέπεια της απώλειας του κύριου "υποστηρικτή" της οικογένειας. Οι οικογένειες ζήτησαν να δοθεί περισσότερη έμφαση στις ανάγκες, οι οποίες σχετίζονται με την ευημερία των ηλικιωμένων και των γυναικών συγγενών των αγνοουμένων και επιπλέον την παροχή καλύτερης πληροφόρησης όσον αφορά στα επιδόματα και τα δικαιώματά τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αυτό που επιθυμούν οι οικογένειες είναι πάνω από όλα να κλείσουν αυτό το οδυνηρό κεφάλαιο της ζωής τους, όσο δύσκολο και να είναι, με ένα πολιτισμικά αποδεκτό και γεμάτο νόημα τρόπο. Αυτό συμπεριλαμβάνει (1) μια απάντηση για την τύχη και πού βρίσκονται οι αγαπημένοι τους, (2) αν είναι νεκροί, την ανάκτηση και την ταυτοποίηση των λειψάνων/οστών των αγαπημένων τους και (3) την τέλεση μιας αξιοπρεπούς ταφής σύμφωνα με τις επιθυμίες της κάθε οικογένειας. Μέχρι την ώρα όπου όλες οι οικογένειες θα λάβουν ικανοποιητικές πληροφορίες, οι οποίες θα τους επιτρέπει να συμβιβαστούν με την εξαφάνιση των αγαπημένων τους, η αβεβαιότητά τους για την τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους θα πρέπει να γίνεται σεβαστή ιδιαίτερα, όταν γίνεται προγραμματισμός για την αντιμετώπιση των αναγκών τους.

ΚΥΡΙΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Πολλά έχουν γίνει για την αντιμετώπιση του θέματος των Αγνοουμένων στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένου και της δημιουργίας της ΔΕΑ για τον εντοπισμό, την ανάκτηση, ταυτοποίηση και επιστροφή των αγνοουμένων στις οικογένειες τους. Πέραν αυτού το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ) αναφέρεται στην ύπαρξη μιας μακροχρόνιας υποχρέωσης των σχετικών με την σύγκρουση μερών, η οποία περιλαμβάνει την λήψη όλων των επιπρόσθετων μέτρων για την εύρεση των ατόμων που ακόμη αγνοούνται παρέχοντας στις οικογένειες τους την όποια σχετική πληροφόρηση για τη μοίρα τους.[1] Οι εισηγήσεις της ΔΕΕΣ προς τις αρμόδιες Κυπριακές Αρχές επικεντρώνονται στις τρέχουσες ανάγκες των οικογενειών των αγνοουμένων, συμπεριλαμβανομένου των:

1. **ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ -** Να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ανακούφιση των **748 οικογενειών Ελληνοκυπρίων** και των **186 οικογενειών Τουρκοκυπρίων** (οι οποίες αντιστοιχούν σε 1072 Ε/κ και Τ/κ αγνοούμενους των περιόδων 1963-64 και του 1974)[2] από το βάρος της αβεβαιότητας με την πλήρη εφαρμογή του δικαιώματος να γνωρίζουν τι απέγιναν οι αγαπημένοι τους. Η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοουμένους (ΔΕΑ) για να φέρει εις πέρας το παραπάνω, θα πρέπει να λάβει την απαραίτητη στήριξη και χρηματοδότηση.

2. **ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ -** Προτείνεται η προώθηση μιας δημόσιας επικοινωνιακής πολιτικής για το θέμα των Αγνοουμένων, η οποία θα υπογραμμίζει το ανθρωπιστικό δράμα των οικογενειών τους, που θα στοχεύει σε μια ευρεία κοινωνική ευαισθητοποίηση και κατανόηση του κοινού, ως προς την επίλυση των αναγκών αυτών των οικογενειών.

3. **ΠΑΡΟΧΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ –** Να γίνει διαθέσιμος ένας μηχανισμός ευρείας ψυχολογικής στήριξης, σε ατομικό ή/και ομαδικό επίπεδο, σε όλες τις γωνιές του νησιού και συγκεκριμένα εκεί που κατοικούν αυτές οι οικογένειες. Ένα τέτοιο πρόγραμμα στήριξης μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τις δομές των τοπικών αυτοδιοικήσεων, από ΜΚΟ ή από άλλους φορείς , οι οποίοι είναι καταρτισμένοι στην παροχή ψυχολογικής στήριξης και είναι κατάλληλα ενημερωμένοι για το θέμα των αγνοουμένων. Επιπρόσθετα, πρέπει να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη πρόσβαση ατόμων με σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, οι οποίες θα είναι καλά πληροφορημένες για τις ιδιαιτερότητες των αναγκών των οικογενειών των αγνοουμένων.

4. **ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ/ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ –** Να πραγματοποιηθεί καταγραφή των οικονομικών και διοικητικών/διαχειριστικών (γραφειοκρατικών) προκλήσεων και αναγκών όλων των οικογενειών των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων αγνοουμένων. Να διασφαλιστεί ότι όλες οι οικογένειες γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και ότι έχουν πρόσβαση σε σχετικές υπηρεσίες και διαθέσιμα επιδόματα. Τέλος, να υπάρχουν εγγυήσεις ότι η πρόσβαση σε υπηρεσίες και επιδόματα θα χαρακτηρίζεται από συνέπεια και δεν θα υπάρχουν διακρίσεις.

1 Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Κανόνας 117, https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul

2 Ο υπό αναφορά αριθμός ισχύει μέχρι τις 31.03.2019

1. Οι συνέπειες του να είναι κάποιος αγνοούμενος

Ο αντίκτυπος των εξαφανίσεων, ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων, της βίας, της μετανάστευσης ή των φυσικών καταστροφών έχει τις πιο ζημιογόνες και μακροπρόθεσμες συνέπειες πάνω στα άτομα, τις οικογένειες, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία. Η τύχη των ανθρώπων που εξαφανίζονται είναι τραγική, αλλά ταυτόχρονα και των οικογενειών τους, οι οποίες διακατέχονται από μεγάλη απελπισία και αυξανόμενο άγχος, λόγω της άγνοιας για το πού βρίσκονται οι αγαπημένοι τους.

«Η εμπειρία» του να είναι κάποιος συγγενής αγνοούμενου δεν μπορεί να συγκριθεί με οτιδήποτε άλλο στη ζωή. Οι οικογένειες των αγνοουμένων αντιμετωπίζουν ένα συγκεκριμένο είδος πραγματικότητας που χαρακτηρίζεται μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας. Συχνά, σημαντικές ερωτήσεις σχετικές με την εξαφάνιση του αγνοούμενου συγγενή τους, παραμένουν αναπάντητες για μακράν περίοδο. Η συνεχιζόμενη αβεβαιότητα σχετικά με την τύχη ενός αγνοούμενου συγγενή οδηγεί τις οικογένειες σε μια συναισθηματική ακροβασία μεταξύ απόγνωσης και ελπίδας. Το μαρτύριο αυτών των οικογενειών μπορεί να παραταθεί για δεκαετίες, αφού διεξάγουν έναν συνεχή αγώνα, όχι μόνο για την εύρεση των αγνοουμένων τους, αλλά και ενάντια στην πιθανότητα να μην τους βρουν ποτέ.

Οι αγνοούμενοι είναι επίσης, μέρος ευρύτερων κοινοτήτων και η εξαφάνισή τους μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα στο αίσθημα του ανήκειν της κοινότητας. Η απουσία απαντήσεων για την τύχη και του πού βρίσκονται οι αγνοούμενοι μπορεί επίσης, να επηρεάσει διαδοχικές γενιές. Για τις οικογένειες που έχουν αγνοούμενους για δεκαετίες, αυτό σημαίνει ότι η αναμονή και η αγωνία μεταφέρεται μέσω των γενεών και μπορεί να καθορίσει την ιστορία ολόκληρων οικογενειών, κοινοτήτων και ουσιαστικά της κοινωνίας.

Για τις οικογένειες των αγνοουμένων ο χρόνος δεν θεραπεύει, αλλά οι απαντήσεις.

Όλες οι Οικογένειες έχουν το Δικαίωμα να γνωρίζουν την τύχη των Αγνοουμένων συγγενών τους, να επανενωθούν μαζί τους, αν είναι ζωντανοί ή να παραλάβουν τα οστά τους και να τα κηδέψουν με αξιοπρέπεια. Η υιοθέτηση όλων των απαραίτητων μέτρων για τα άτομα που έχουν αναφερθεί ως αγνοούμενα, εξαιτίας ένοπλων συγκρούσεων και η ενημέρωση των οικείων τους με τις όποιες διαθέσιμες πληροφορίες, είναι νομική υποχρέωση, η οποία επιβάλλεται σε δηλώσεις του Διεθνούς Δικαίου για Ανθρωπιστικά Θέματα.[1] Ο σεβασμός στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου για Ανθρωπιστικά Θέματα σημαίνει, σεβασμός για την αξιοπρέπεια όλων των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των νεκρών.

Ο ΕΥΡΥΤΕΡΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ

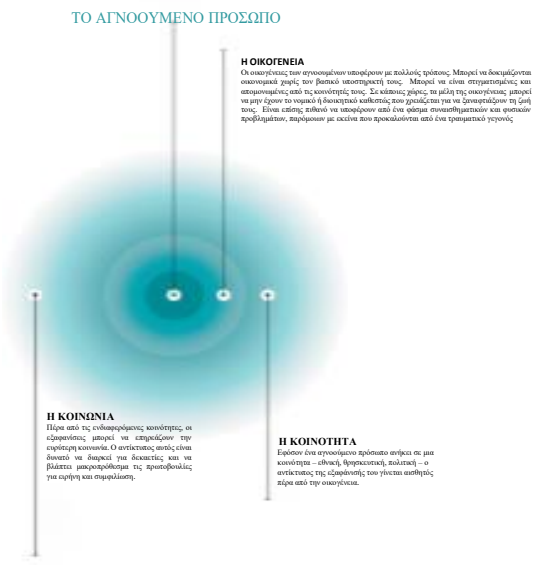

1 See ICRC, Customary International Humanitarian Law, Rule 117, available at: https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul. International human rights law (IHRL) also recognizes the right to know the fate of a missing relative and the obligation of public authorities to carry out an effective investigation into the circumstances surrounding the disappearance. See the ICRC factsheet "Missing Persons and their Families", available at: https://www.icrc.org/en/document/missing-persons-and-their-families-factsheet.

2. Οι οικογένειες των αγνοουμένων στην Κύπρο

Σύμφωνα με την Επίσημη Λίστα των Αγνοουμένων στην Κύπρο, καταγράφηκαν συνολικά 2,002 Κύπριοι που αγνοούνται σε σχέση με τα γεγονότα του 1963 και 1974. Συγκεκριμένα,

- 1,510 Ελληνοκύπριοι
- 492 Τουρκοκύπριοι

Η Διερευνητική Επιτροπή Αγνοουμένων στην Κύπρο (ΔΕΑ) έχει ταυτοποιήσει και παραδώσει στις οικογένειες τους, τα οστά 930 Κυπρίων σε σχέση με τα γεγονότα το 1963-64 και του 1974. Παραμένει να εξακριβωθεί η τύχη **1,072 Κυπρίων** (που ανήκουν σε 934 οικογένειες).[1] Συγκεκριμένα,

- 829 Ελληνοκύπριοι αγνοούμενοι[2]
- 243 Τουρκοκύπριοι αγνοούμενοι

Σύνολο **934 οικογενειών** ψάχνουν για τους Αγνοούμενους τους στην Κύπρο.[3] Συγκεκριμένα,

- 748 Ελληνοκυπριακές οικογένειες
- 186 Τουρκοκυπριακές οικογένειες

Οι οικογένειες των αγνοουμένων αντιμετωπίζουν μια συνεχόμενη συναισθηματική πάλη με τη θλίψη. Υποφέρουν από το φαινόμενο που είναι γνωστό ως "Αμφίσημη/Αμφίβολη Απώλεια" (Ambiguous Loss). Είναι μια μορφή θλίψης, χωρίς τέλος από τη στιγμή που δεν υπάρχει επιβεβαίωση θανάτου ούτε βεβαιότητα ότι το άτομο θα επιστρέψει, αλλά ούτε ότι θα επιστρέψει όπως ήταν τότε.[4] Οι οικογένειες των Αγνοουμένων ζούνε μια συνεχή, μια συναισθηματική ακροβασία μεταξύ απόγνωσης και ελπίδας, καθοδηγούμενοι από την ανάγκη να εξακριβωθεί η τύχη των συγγενών τους, ούτως ώστε να επανενωθούν μαζί τους αν είναι ζωντανοί ή να ταυτοποιηθούν και να ταφούν με αξιοπρέπεια αν είναι νεκροί.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε δεκαετιών (44-55 χρόνια), οι συγγενείς των αγνοουμένων της Κύπρου έχουν βαθύτατα επηρεαστεί αναμένοντας για την διευκρίνιση της τύχης των αγαπημένων τους. Αυτό που επιβάρυνε σε μεγάλο βαθμό τις ζωές ολάκερων οικογενειών ήταν το συναισθηματικό κόστος αυτής της αβεβαιότητας μέσα από τον συνεχή αγώνα τους για εύρεση του αγνοούμενου συγγενή τους και παράλληλα αν δεν τον βρουν την πιθανότητα ότι ο αγαπημένος τους μπορεί να έχει χαθεί για πάντα. Για αυτόν τον λόγο είναι σημαντικό να αξιολογηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες των οικογενειών των αγνοουμένων πριν ξεκινήσει η διαδικασία για γεφύρωση των κενών μεταξύ των αναγνωρισμένων αναγκών και των υφιστάμενων μέτρων ή/και πόρων.

[1] The cited number, in addition to the cited numbers of Greek Cypriot and Turkish Cypriot missing persons, is valid as of 27.03.2019.
[2] This term includes all cases of missing persons submitted by the Office of the Greek Cypriot Member, including Greek Cypriot, Armenian, Maronite, Greek and American individuals who went missing in relation to the above-mentioned events in Cyprus.
[3] See above note 7.
[4] See above note 4.

3. Η αξιολόγηση των αναγκών των οικογενειών της Κύπρου

Η ΔΕΑ προσκάλεσε τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ) για να αναλάβει την από κοινού Αξιολόγηση των Αναγκών των Οικογενειών (FNA) στην Κύπρο. Η Αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε, μεταξύ Οκτωβρίου του 2018 και Απριλίου 2019, με μέλη οικογενειών, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, των οποίων η τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους, σε σχέση με τα γεγονότα του 1963-64 και του 1974, δεν έχει διευκρινιστεί ακόμη. Ο σκοπός της Αξιολόγησης των Αναγκών των Οικογενειών είναι αποκλειστικά ανθρωπιστικός και στοχεύει στο να αναγνωρίσει τις ιδιαίτερες προκλήσεις και το ευρύ φάσμα των αναγκών που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι οικογένειες των αγνοουμένων στην Κύπρο, το πώς διαχειρίζονται αυτά τα προβλήματα και ποιές είναι οι προσδοκίες τους. Αυτή η Έκθεση συνοψίζει τα ευρήματα των προσωπικών συνεντεύξεων, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από τη ΔΕΕΣ και τις επηρεαζόμενες οικογένειες. Η Έκθεση εξάγει συμπεράσματα και προσφέρει εισηγήσεις προς όλα τα εμπλεκόμενα μέρη για την αντιμετώπιση, στο σύνολο τους, των πολυεπίπεδων αναγκών των οικογενειών.

Οι οικογένειες των αγνοουμένων επηρεάζονται από τις βίαιες ένοπλες συγκρούσεις σχεδόν πανομοιότυπα με τον υπόλοιπο πληθυσμό, ωστόσο, η αβεβαιότητα που προκαλείται από την απουσία απαντήσεων σχετικά με την τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους μπορεί να προκαλέσει συγκεκριμένα προβλήματα, ως αποτέλεσμα του μακροχρόνιου ψυχικού πόνου και άγχους. Συνεπώς, πολλές οικογένειες Κυπρίων αγνοουμένων έχουν συγκεκριμένες ανάγκες, οι οποίες στην πλειονότητά τους παραβλέπονται ενώ θα έπρεπε να χρήζουν μιας πολυεπίπεδης ανταπόκρισης. Αυτές περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- ⇒ Την ανάγκη να γνωρίζουν τι απέγινε και πού βρίσκεται ο αγνοούμενος, αλλά και πληροφορίες που είναι σχετικές με την εξαφάνισή του,
- ⇒ Συναισθηματικές ανάγκες
- ⇒ Οικονομικές ανάγκες
- ⇒ Νομικές και διοικητικές/γραφειοκρατικές ανάγκες
- ⇒ Ανάγκες σχετικές με την αναγνώριση (της θυσίας) και τη δικαιοσύνη.[5]

Πλαίσιο Δείγματος Αξιολόγησης

Τα **170 μέλη οικογενειών** που επιλέγησαν τυχαία για την παραχώρηση συνεντεύξεων για τους σκοπούς της Αξιολόγησης Αναγκών αντιστοιχούσαν σε 234 αγνοούμενους, δηλαδή περίπου το 22% των προσώπων που θεωρούνται εξαφανισμένοι σύμφωνα με την Επίσημη Λίστα των Αγνοουμένων.

Για να διασφαλιστεί ότι, το δείγμα ήταν στατιστικά και σχετικά αντιπροσωπευτικό του συνόλου των αγνοουμένων και των οικογενειών τους, τέθηκαν συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία βοήθησαν στον καθορισμό του πλαισίου και της δομής του δείγματος. Επίσης, τα κριτήρια αυτά αξιολόγησαν τα στοιχεία που αποτελούσαν το δείγμα και για το πώς τα στοιχεία αυτά επηρέασαν τη διαμόρφωση των προκλήσεων και των αναγκών που διατυπώθηκαν από τις οικογένειες. Τα κριτήρια ήταν τα ακόλουθα:

[5] Families' associated needs were recognized by the International Conference of Governmental and non-Governmental Experts on the Disappeared in 2003 and adopted by the 28th International Conference of the Red Cross and Red Crescent at the end of that year. See: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/themissing_conf_03.2003_en_90.pdf

Η σχέση των οικογενειών με τον αγνοούμενο:

Όλοι οι ερωτώμενοι ήταν στενοί συγγενείς του αγνοούμενου. Αν αναλογιστούμε τον χρόνο που πέρασε από την στιγμή της εξαφάνισης, πολλά μέλη οικογενειών που επηρεάστηκαν άμεσα από τις εξαφανίσεις έχουν ήδη αποβιώσει. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, καθώς κρίθηκε σημαντικό, να συμπεριληφθεί η επόμενη γενιά στην έρευνα με τα εγγόνια των Αγνοουμένων, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της εξαφάνισης. (βλέπε γράφημα 2).

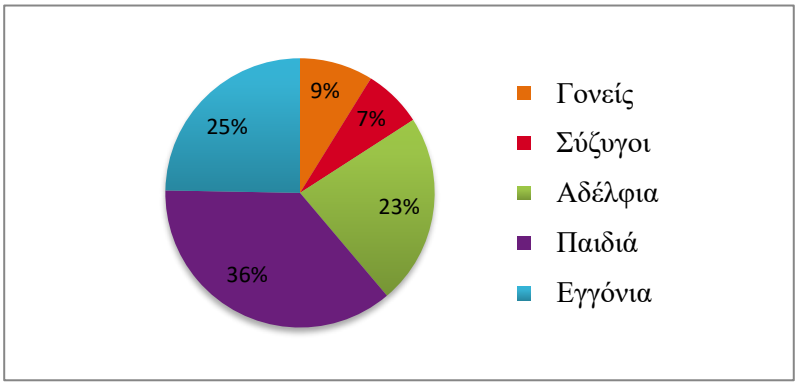

Γράφημα 2. Η σχέση των οικογενειών με τον αγνοούμενο

Το φύλο των αγνοουμένων σε σχέση με τις οικογένειες που παραχώρησαν συνέντευξη:

Σχεδόν το 13% όλων των Κυπρίων που θεωρούνται ακόμη αγνοούμενοι είναι γυναίκες, συνεπώς το φύλο χρησιμοποιήθηκε για τη δόμηση του δείγματος της Αξιολόγησης (FNA). Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε για να εξετάσει τη σχέση μεταξύ του φύλου του αγνοούμενου προσώπου και τις επακόλουθες δυσκολίες, ανάγκες και προσδοκίες, τις οποίες βίωσαν οι οικογένειές τους. Η υψηλή αντιπροσώπευση των γυναικών στο δειγματολογικό πλαίσιο της Αξιολόγησης οφείλεται στο γεγονός ότι, ορισμένες από τις συμμετέχουσες οικογένειες στην Αξιολόγηση, έψαχναν για 20 και πλέον συγγενείς τους, γένους θηλυκού. (βλέπε γράφημα 3).

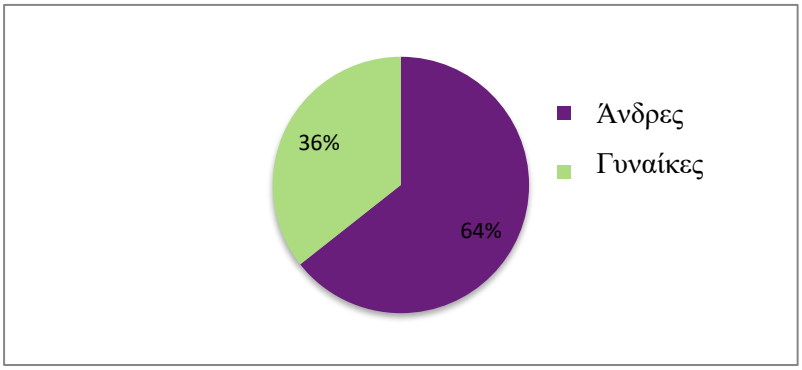

Γράφημα 3. Το φύλο των αγνοουμένων σε σχέση με τις οικογένειες

Έτος εξαφάνισης των αγνοουμένων σε σχέση με τις οικογένειες:

Χρησιμοποιήθηκε ως κριτήριο για τη δόμηση του δείγματος της Αξιολόγησης για να διασφαλιστεί ότι θα συμπεριληφθούν οικογένειες, και από τις δύο χρονικές περιόδους, 1963-64 και 1974, και για να διαφανούν οι διαφορές σε συγκεκριμένες προκλήσεις, ανάγκες και προσδοκίες των οικογενειών, σε σχέση με τη χρονική περίοδο της εξαφάνισης. (βλέπε γράφημα 4).

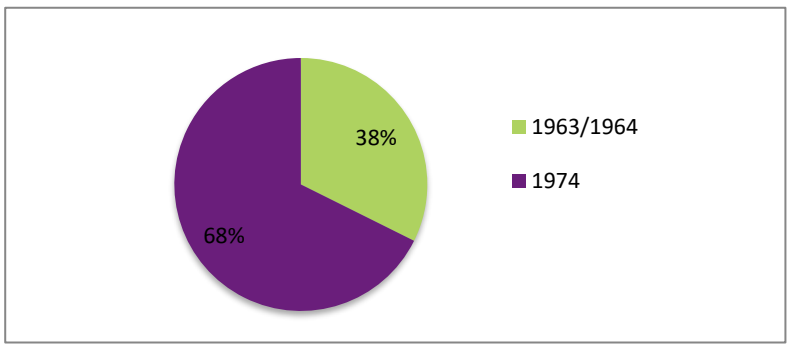

Γράφημα 4: Έτος εξαφάνισης των αγνοουμένων σε σχέση με τις οικογένειες

Γεωγραφική κάλυψη των οικογενειών που παραχώρησαν συνέντευξη: Το δείγμα της Αξιολόγησης που επιλέγηκε, καλύπτει όλες τις περιοχές όπου διαμένουν οικογένειες συγγενών Αγνοουμένων. Βλέπε γράφημα 1 για τον συνολικό αριθμό των ατόμων που παραχώρησαν συνέντευξη ανά τοποθεσία.

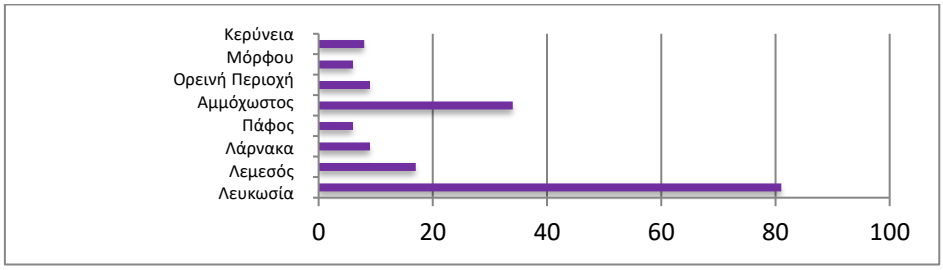

Γράφημα 1: Τοποθεσία ατόμων που παραχώρησαν συνέντευξη

Συλλογή Δεδομένων

Μεικτές μέθοδοι πληροφοριών συλλέχθηκαν συμπεριλαμβανομένων της σχετικής βιβλιογραφίας και αναφορών, ατομικών συνεντεύξεων και ομάδων εστίασης με μέλη οικογενειών, οι οποίες ακόμα αναζητούν τους αγνοούμενους συγγενείς τους. Πραγματοποιήθηκαν επίσης, συνεντεύξεις με Φορείς–κλειδιά και εξειδικευμένη γνώση του αντικειμένου των αγνοουμένων για να διαφανούν οι εναλλακτικές απόψεις σε συγκεκριμένες πλευρές του θέματος. Συνολικά, συμμετείχαν 170 Κύπριοι, το διάστημα μεταξύ 22 Οκτωβρίου 2018 – 22 Φεβρουαρίου 2019 είτε σε ατομικές συνεντεύξεις χρησιμοποιώντας ημιδομημένο ερωτηματολόγιο είτε παίρνοντας μέρος σε ομάδες εστίασης.

Δεδομένου του γεγονότος ότι πέρασαν δεκαετίες από τις εξαφανίσεις και η πλειοψηφία των οικογενειών δεν έχουν μιλήσει εμπεριστατωμένα και για μεγάλο χρονικό διάστημα για τους αγνοουμένους τους, προτιμήθηκε η χρησιμοποίηση της ποιοτικής μεθόδου για τη συλλογή των δεδομένων για την εξασφάλιση της ακρίβειας των πληροφοριών, αλλά και για να διασφαλιστεί ένα πιο υποστηρικτικό και ασφαλές περιβάλλον. Βασισμένα στην ποιοτική συλλογή των πληροφοριών έχουν εξαχθεί και ποιοτικά συμπεράσματα.

Πριν από την έναρξη των συνεντεύξεων, εξηγήθηκε λεπτομερώς σε όλους τους ερωτηθέντες ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας και επιπρόσθετα, λάμβαναν έντυπη ενημέρωση με τις πληροφορίες σχετικά με την έρευνα και τους στόχους της στην αντίστοιχη γλώσσα μαζί με αναφορά για ποιούς προορίζεται. Στις συνεντεύξεις συμμετείχαν και οι ψυχολόγοι της ΔΕΑ για την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στις οικογένειες σε περίπτωση που χρειαζόταν.

Ορισμένοι από τους ερωτηθέντες (συγκεκριμένα 67 από τους 170) συμπλήρωσαν, επίσης, μια φόρμα αυτοαξιολόγησης ούτως ώστε να υπολογιστούν οι κλίμακες της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες των συμμετεχόντων (DASS-21).[6] Από τη στιγμή όμως που δεν συμμετείχαν όλοι οι ερωτηθέντες στο DASS-21, τα ευρήματα της έρευνας αυτοαξιολόγησης βασίζονται σε ένα μειωμένο δείγμα, το οποίο δεν είναι αντιπροσωπευτικό όλων των οικογενειών των αγνοουμένων. Οι συμμετέχοντες που συμπλήρωσαν τη φόρμα είχαν υποδειχθεί από τους ψυχολόγους της ΔΕΑ, γεγονός που αξίζει να σημειωθεί ως πιθανή μεροληπτική επιλογή. Οι συμμετέχοντες που συμπλήρωσαν τη φόρμα ανήκουν σε πέντε κατηγορίες: γονείς (8%), σύζυγοι (5%), αδέρφια (20%), παιδιά (35%) και εγγόνια (24%).

Η ΔΕΕΣ επεξεργάζεται τα προσωπικά δεδομένα σύμφωνα με τους κανόνες της ΔΕΕΣ για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων [7] και η ΔΕΑ επεξεργάζεται τα προσωπικά δεδομένα σύμφωνα με τον νέο Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων της [8] Ε.Ε.

[6] For an explanation of the DASS-21 tool including how the different variables (stress, depression, anxiety) are scored, see: http://www2.psy.unsw.edu.au/groups/dass/
[7] Available at https://www.icrc.org/en/publication/4261-icrc-rules-on-personal-data-protection
[8] Available at https://eugdpr.org/

4. Κύρια Ευρήματα

4.1 Η ανάγκη να γνωρίζουν την τύχη και πού βρίσκονται οι Αγνοούμενοι συγγενείς τους

Μια από τις πιο επείγουσες ανάγκες που εξέφρασαν οι οικογένειες που πήραν μέρος σε αυτή την Αξιολόγηση ήταν η ανάγκη να απαντηθεί, το συντομότερο δυνατόν, το ερώτημά τους για το πού βρίσκονται και τι απέγιναν οι αγνοούμενοι συγγενείς τους.

Συγκεκριμένα το 91% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι, θέλουν να λάβουν μια απάντηση σχετικά με την τύχη των αγαπημένων τους προσώπων. Δηλαδή, αν είναι ακόμη ζωντανοί ή νεκροί και στην περίπτωση του δυτέρου, να εντοπιστούν, να ταυτοποιηθούν και να παραληφθούν τα οστά τους για να μπορέσουν να τα θάψουν.

Ζητήθηκε από τις οικογένειες να εκφράσουν τα προσωπικά τους πιστεύω, όσον αφορά στην τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους. Από τη μια, περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες πιστεύουν ότι, οι αγνοούμενοι τους δεν είναι ζωντανοί ενώ από την άλλη, το 40% του συνόλου των ερωτηθέντων εξέφρασαν την αμφιβολία τους σχετικά με την τύχη του αγνοούμενου συγγενή τους. Από αυτούς κάποιοι εξέφρασαν την πιθανότητα να είναι ακόμη ζωντανοί και άλλοι την πεποίθηση ότι είναι ζωντανοί και ζούνε κάπου αλλού. (βλέπε γράφημα 5). Για αυτούς, η διατήρηση κάποιου είδους ελπίδας ήταν σημαντική για τη διατήρηση της προσωπικής τους υγείας.

"Αν μου τηλεφωνήσεις και πεις μου ότι βρέθηκαν τα οστά, θα είναι σαν να με σκοτώνεις για δεύτερη φορά, γιατί δεν θα θέλω να το πιστέψω...Σε τέτοια περίπτωση θα προτιμήσω να συνεχίσω να ελπίζω. Άλλοι προτιμούν να μάθουν τι έγινε. Εγώ προτιμώ να ελπίζω όσο παραπάνω καιρό γίνεται." (Κόρη αγνοούμενου)

Γράφημα 5: Στάση οικογενειών ως προς την πιθανή τύχη των αγνοουμένων συγγενών τους

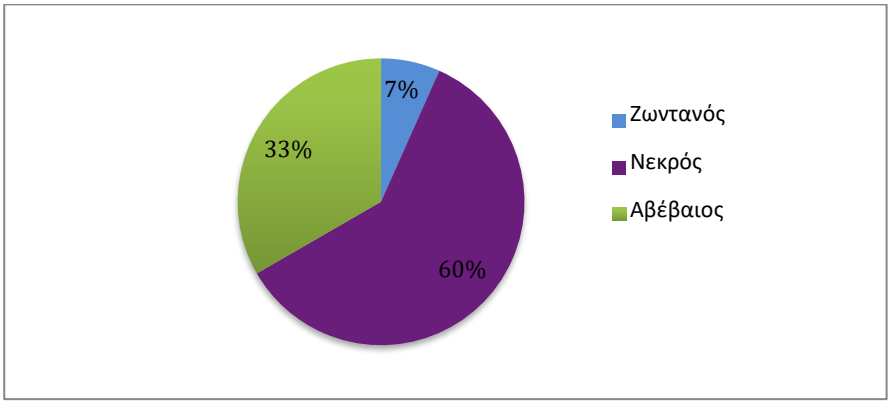

Για άλλες οικογένειες η διαφοροποίηση της στάσης τους, σχετικά με το τι απέγιναν οι αγνοούμενοι συγγενείς τους, ήταν μια συνεχής διαδικασία. Πολλοί αποδέχτηκαν την πιθανότητα να έχουν πεθάνει οι αγαπημένοι τους, μόλις τα πρόσφατα χρόνια, και λόγω της δουλειάς της ΔΕΑ, η οποία εντοπίζει, ανακτά, ταυτοποιά και επιστρέφει στις οικογένειες τα οστά των αγνοουμένων. Και ενώ αμφέβαλαν ότι οι αγνοούμενοι τους μπορεί να είναι ζωντανοί μετά από τόσες δεκαετίες, η απουσία έγκυρων πληροφοριών σε συνδυασμό με την απουσία λειψάνων συνεχίζουν να σπέρνουν τον σπόρο της αμφιβολίας σχετικά με την ακριβή τύχη των αγνοουμένων

τους. Κατ' ακρίβεια, το 51% του συνόλου των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι μια από τις κύριες δυσκολίες που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της μακροχρόνιας έρευνας τους ήταν ότι γίνονταν είτε αποδέκτες πολλών αντιφατικών πληροφοριών είτε μηδενικής πληροφόρησης..

"Κοίτα, να ξέρεις ότι έχασες κάποιον πολλά εξαιρετικό, πολλά πολύτιμο, κάποιον που ένιωθες κοντά του, εν πολλά δύσκολο να το αποδεχτείς στην αρχή. Και υπάρχει η περίπτωση όπου υπάρχει ελπίδα ακόμα...εχάθηκεν αλλά υπάρχει ελπίδα ακόμα. Ο καιρός περνά και δεν ακούεις τίποτε, αλλά ακόμα έχεις κάποιαν ελπίδα. Τούτον είναι το δύσκολο κομμάτι. Αν χάσεις κάποιον για λόγους υγείας ή από ατύχημα, ξέρεις ότι τούτο το πλάσμα έφυεν και δεν θα ξαναέρθει πίσω. Αλλά σε τούτην την περίπτωση, που έχεις ακόμα ελπίδα που μπορεί ποτέ να μην γίνει πραγματικότητα. Τούτο, μπορώ να πω, είναι το δίλημμα για τους ανθρώπους." (Σύζυγος αγνοούμενου)

Η απουσία λειψάνων παραμένει ένας ατέλειωτος πόνος για τις οικογένειες. Συνεχώς ταλαντεύονται μεταξύ ελπίδας και απελπισίας καθώς κυκλοφορεί η είδηση για πιθανές νέες τοποθεσίες ταφής ή/και για ανεύρεση οστών, μόνο και μόνο για να μάθουν αργότερα ότι ο αγαπημένος τους δεν είναι ανάμεσα σε αυτούς που ταυτοποιήθηκαν. Οι οικογένειες ανέφεραν ότι θα πειστούν ότι ο αγαπημένος τους έχει πεθάνει μονάχα με την ταυτοποίηση των οστών του. Η απουσία τάφου επιβαρύνει τη θλίψη των οικογενειών διότι δεν μπορούν να τον επισκέπτονται και να εκτελούν τα θρησκευτικά τελετουργικά και αναμνηστικά μνημόσυνα.

"Τουλάχιστον άμαν θα βρουν τα κόκκαλα του, θα μπορέσεις να τα δείς και να τα θάψεις....Μπορείς να τα θάψεις και να τα επισκέπτεσαι... Πού μπορώ να πάω για να επισκεφτώ τον γιο μου; Επηρεάζει με πολλά... Τόσο πολλά που δεν μπορείς να φανταστείς...Όσον παραπάνω χρόνος περνά, τόσο πιο φρέσκα γίνεται η πληγή." (Μητέρα Αγνοούμενου)

Οι οικογένειες ανέφεραν ότι, ενώ πολλοί καλοπροαίρετοι τους συμβούλεψαν να προχωρήσουν με τη ζωή τους και να θεωρήσουν ότι ο αγνοούμενος τους είναι νεκρός, αυτές συνεχίζουν με αίσθημα υψηλής ευθύνης και διακατέχονται από έναν ισχυρό φόβο ότι οι αγνοούμενοι τους θα ξεχαστούνε. Μέσα από τη δική τους ματιά το να εγκαταλείψουν την έρευνα θα ισοδυναμεί με την εγκατάλειψη του αγνοούμενού τους συγγενή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι οικογένειες να παραμένουν προσκολλημένες στον αγαπημένο τους μέχρι να ξεκαθαριστεί τι απέγινε, τα οστά του να επιστραφούν και να ταφούν και έτσι να αποκατασταθεί η αξιοπρέπειά του . Μέχρι να έρθει εκείνη η στιγμή, η εξαφάνιση αυτή θα συνεχίζει να κυριεύει την καθημερινότητα της ζωής τους.

"Απλά υπάρχει πάντα τούτη η αίσθηση ότι χρωστάμε κάτι σε τούτους τους ανθρώπους. Όχι σε μένα, αλλά σε τούτους τους ανθρώπους, οι οποίοι αξίζουν έναν αξιοπρεπή τάφο και να αναπαυθούν όπως τους αρμόζει." (Γιος Αγνοούμενου)

Οι κύριες ανησυχίες των οικογενειών όσον αφορά στις Διαδικασίες της Διερεύνησης και Ανάκτησης

Οι οικογένειες όλα αυτά τα χρόνια, έπρεπε να αναπτύξουν μεγάλα αποθέματα ψυχικού σθένους για να αντέξουν τους εξωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι συνεχώς αναζωπυρώνουν την αναζήτηση τους. Οι συμμετέχουσες οικογένειες ανέφεραν ότι τα τελευταία χρόνια, οι αντοχές τους έχουν δοκιμαστεί, όσο ποτέ άλλοτε, λόγω ενός αριθμού ανησυχιών και φοβιών, οι οποίες περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα εξής:

⇒ Το φόβο ότι ο χρόνος φτάνει στο τέλος του. Μάρτυρες-κλειδιά έχουν ήδη πεθάνει ή πεθαίνουν ή/και αρνούνται να μοιραστούν πληροφορίες, οι οποίες μπορούν να ρίξουν φως στην προσπάθεια διευκρίνισης της τύχης και το πού βρίσκονται αυτοί που ακόμη αγνοούνται.

"Έγιναν βήματα προς το καλύτερο. Έγιναν προσπάθειες. Αλλά δεν είναι επίκαιρο θέμα πλέον...και ως αποτέλεσμα υπάρχει ένας εφησυχασμός. Ο καιρός περνά, οι άνθρωποι γερνούν... μάρτυρες πεθαίνουν... Κάπως, υπάρχει τούτος ο εφησυχασμός. Για να γίνουν πράγματα χρειάζεται περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό, πρέπει να επενδύσουν πιο πολλά χρήματα πάνω σε αυτό το θέμα." (Γιος Αγνοούμενου)

⇒ Πιθανά σημεία ανασκαφής έχουν καλυφθεί με νέα σπίτια/ δρόμους/ κτίρια και η τοπογραφία του εδάφους έχει αλλάξει με την πάροδο του καιρού, κάνοντας το πιο δύσκολο για τους μάρτυρες να αναγνωρίσουν τοποθεσίες και όπως ήταν πριν από δεκαετίες. Η έλλειψη νέων σημείων ανασκαφής ή πρόσβασης σε αυτά τα σημεία μπορεί επίσης, να σημαίνει ότι κάποιοι Αγνοούμενοι θα μείνουν για πάντα εξαφανισμένοι.

"Χάνουμε τελείως την ελπίδα μας [με την είδηση ότι δεν υπάρχουν νέα σημεία ανασκαφών]. Και φοβόμαστε την πιθανότητα ότι κάποιοι αγνοούμενοι δεν θα βρεθούν ποτέ και εμείς δεν θα μάθουμε ποτέ." (Αδελφός Αγνοουμένου)

⇒ Το καίριας σημασίας έργο της ΔΕΑ μπορεί να βρίσκεται σε κίνδυνο ή να πάψει τελείως να υφίσταται εάν σταματήσει η χρηματοδότηση.

"Τι θα συμβεί εάν η χρηματοδότηση της ΔΕΑ τελειώσει και δεν θα είναι πλέον εφικτό να εντοπιστούν; Οι συγγενείς τούτων των ανθρώπων τι θα κάμουν; Τι θα γίνει για εκείνους που τα οστά (των συγγενών τους) δεν θα βρεθούν; Θα πρέπει να περιμένουν για πάντα;" (Σύζυγος Αγνοούμενου)

⇒ Η γενιά που επηρεάστηκε άμεσα από τις εξαφανίσεις σύντομα θα πεθάνει και κανένας δεν θα συνεχίσει την έρευνα με τον ίδιο εντατικό ρυθμό, ευθύνη και γνώση.

"Οι ζωές μας δεν θα είναι αρκετά μεγάλες για τούτο [να θάψουν τον Αγνοούμενο]. Ήταν η μεγαλύτερη επιθυμία της μητέρας μου. Τώρα έφυγε...Είμαι η πιο μεγάλη και είμαι εκείνη που θυμάται καλύτερα...Εκείνοι που ήρθαν μετά που εμένα τι ξέρουν; Δεν ξέρουν τίποτε [για την κατάσταση]" (Κόρη Αγνοούμενου)

⇒ Οι άνθρωποι φοβούνται πολύ να μοιραστούν πληροφορίες χωρίς την υποστήριξη και την έγκριση των Αρχών.

"Πιστεύω ότι υπάρχουν πολλοί που ξέρουν τι έγινε εκείνες τις μέρες...Δεν είμαι σίγουρη αν θέλουν να βοηθήσουν. Γιατί...ξέρεις την πίεση πάνω στους ανθρώπους και από τις δύο μεριές..." (Γυναίκα Αγνοούμενου)

Η ανάγκη των οικογενειών για Πληροφόρηση

Πολλές οικογένειες ζήτησαν να λαμβάνουν περισσότερες πληροφορίες για τις διάφορες ενέργειες που πραγματοποιούνται για την εξακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων συγγενών τους, συμπεριλαμβανομένων της **διερεύνησης, αναζήτησης** και **ταυτοποίησης**. Οι ερωτηθείσες οικογένειες επέδειξαν διάφορα επίπεδα γνώσης και αντίληψης σχετικά με αυτές τις διεργασίες και ανέφεραν ότι αντλούν την πλειοψηφία των πληροφοριών τους από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Οι οικογένειες ανέφεραν την απουσία επαρκούς πληροφόρησης και ότι προτιμούν να λαμβάνουν πληροφορίες από πιο αξιόπιστη πηγή.

"Το να κάνεις την οικογένεια να αντιληφθεί ότι έχει ένα στήριγμα, για να μπορεί να πει ότι ξέρει τι γίνεται με το θέμα των αγνοουμένων, χρειάζεται συνεχής ενημέρωση. Μπορεί αυτό να κάνει τις οικογένειες, να πούμε, να αισθάνονται πιο ασφαλείς, ότι οι δικοί τους ανθρώποι θα βρεθούν." (Εγγονή Αγνοούμενου)

Οι οικογένειες χαρακτήρισαν την αγωνία τους σαν ένα τρενάκι τρόμου - οι ελπίδες τους να αναπτερώνονται καθώς άλλες οικογένειες λαμβάνουν νέα από τη ΔΕΑ για θετική ταυτοποίηση και έπειτα να καταρρακώνονται, αφού ο Αγνοούμενος τους δεν είναι ανάμεσα σε αυτούς που ταυτοποιήθηκαν. Ενώ το 45% όλων των Ελληνοκυπρίων αγνοουμένων και 50% όλων των Τουρκοκυπρίων αγνοουμένων έχουν ταυτοποιηθεί από τη ΔΕΑ και τα οστά τους επιστράφηκαν στις οικογένειες τους, σχεδόν οι μισοί και και από τις δύο κοινότητες ακόμη αγνοούνται. Οι **748 οικογένειες Ελληνοκυπρίων** και οι **186 οικογένειες Τουρκοκυπρίων** (στο σύνολο των 1072 Κυπρίων αγνοουμένων) που ακόμη περιμένουν για νέα αναφέρουν ότι, διακαώς επιθυμούν η ΔΕΑ να συνεχίσει ανεμπόδιστα το έργο της και θα πρέπει να πειστούν, ότι δεν μπορεί να γίνει κάτι παραπάνω, σε περίπτωση που στο μέλλον γίνουν εισηγήσεις για την παύση των ανασκαφών.

"Οι οικογένειες θα διερωτηθούν "Γιατί δεν μπορέσατε να βρείτε τους δικούς μας αγνοούμενους αλλά βρήκατε άλλους;" Δεν θα κατανοήσουν τους λόγους για τούτο, ειδικά εάν τους πούνε ότι ήταν λόγω έλλειψης χρημάτων. Θα δώσουν τα δικά τους λεφτά (για να συνεχίσουν την έρευνα]. Δεν θα αποδεχθούν να τελειώσουν οι ανασκαφές." (Εγγονός Αγνοούμενου)

4.2 Ανάγκη για αναγνώριση

Το 57% των ερωτηθέντων εξέφρασαν ως δεύτερη μεγαλύτερη ανάγκη την επίσημη αναγνώριση των εμπειριών τους.

Κάθε συγγενής ξεχωριστά αντιλαμβάνεται την έννοια της αναγνώρισης διαφορετικά, πράγμα που χαρακτηρίζει ακόμα και μέλη που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Οικογένειες, που εξέφρασαν μια μεγαλύτερη ανάγκη για αναγνώριση της κατάστασης τους, ένιωθαν ότι δεν έχουν αναγνωριστεί αρκετά.

Γράφημα 6: Τρόπος Αναμενόμενης Αναγνώρισης των Ερωτηθέντων

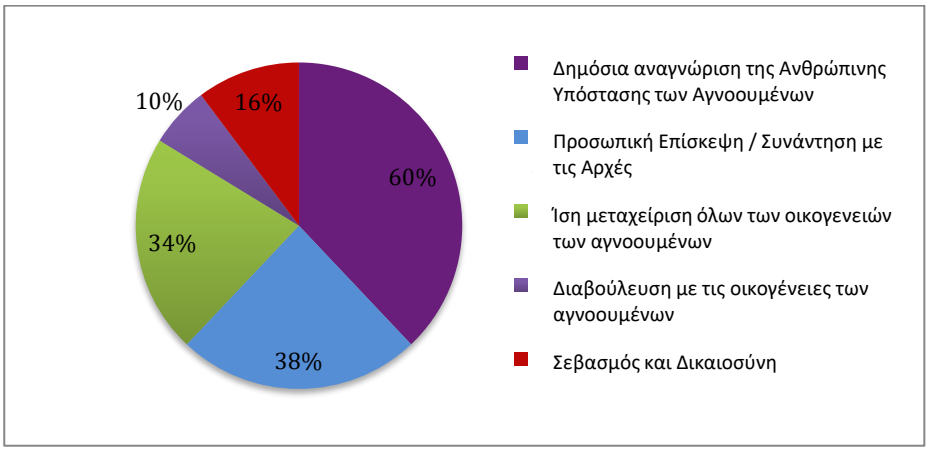

⇒ Δημόσια αναγνώριση της Ανθρώπινης Υπόστασης των Αγνοουμένων

Το 60% του συνόλου των ερωτηθέντων ζητά από τις Αρχές να προβούν σε επίσημες δηλώσεις/εκκλήσεις για τη διαλεύκανση των εκκρεμουσών υποθέσεων, ώστε να μην χαθούν ζωτικές πληροφορίες (βλέπε γράφημα 6).[9] Πιστεύουν, ότι αυτοί που κατέχουν πληροφορίες, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην επίλυση υποθέσεων, χρειάζονται περισσότερη ενθάρρυνση από τις αρμόδιες Αρχές για να παρουσιαστούν και να μοιραστούν τις πληροφορίες τους με την ΔΕΑ.

"Ούτε οι μισοί αγνοούμενοι δεν βρέθηκαν μέχρι σήμερα. Τωρά τούτο είναι μεγάλο πρόβλημα για τους συγγενείς. Όλο αυτό τον καιρό, πληροφορίες που μπορούσαμε να ακούσουμε από άτομα και να δούμε [πιθανούς χώρους ταφής]...οι Αρχές εκάμναν σάμπως και τούτο δεν είναι πρόβλημα και ότι δεν υπάρχει ούτε στην Ε/κ ούτε στην Τ/κ πλευρά. Κανένας δεν έδωσε προσοχή στους συγγενείς των αγνοουμένων ούτε ανέφερε ότι είναι πρόβλημα και τι μπορει να γίνει για αυτό. Τούτο είναι αποκαρδιωτικό για τους ανθρώπους και μπορεί να οδηγήσει μέχρι και σε [νευρικό] κλονισμό." (Γιος Αγνοούμενου)

Άλλοι ερωτηθέντες ανέφεραν ότι η κατάσταση των συγγενών των αγνοουμένων μπορεί να αναγνωριστεί καλύτερα μέσω των δημοσίων δηλώσεων που θα πραγματοποιηθούν από τις αρμόδιες Αρχές, υπογραμμίζοντας ξανά το ανθρωπιστικό δράμα των αγνοουμένων και των οικογενειών τους, για να βοηθήσει στη δημιουργία μιας ευρύτερης δημόσιας αντίληψης και κατανόησης. Για να γίνει αυτό, οι οικογένειες ανέφεραν την ανάγκη να ακουστούν οι ιστορίες του ψυχικού σθένους και των απωλειών τους από τις αρμόδιες Αρχές, ώστε αυτές οι προσωπικές ιστορίες να μεταδοθούν ευρύτερα.

[9] The percentages in Chart 6 surpass 100% because each family member could provide multiple answers to the same question.

"Νομίζεις ότι θέλω να ζω έτσι σχέδιο; Νομίζεις ότι ηθέλαμεν να ζούμε έτσι; Νομίζεις ότι ήθέλαμεν τούτες τις ταπέλλες όπως - είσαι μόνη σου, δεν έχεις άντρα, και δεν έχεις πατέρα ή σπίτι; Κάποιοι ανθρώποι είναι σκληροί. Κοιτάξετε, πώς μπορεί ένα μικρό παιδί να κουβαλήσει τούτην την απελπιστική αγωνία μέχρι το σπίτι και να πέσει να κοιμηθεί; Συγνώμη που το λαλώ, αλλά έβρεχα το κρεβάτι. Τώρα καταλαβαίνω το γιατί. Τα πράγματα που έζησα, μόνο εγώ τα ξέρω...Όταν κάποιοι κάμνουν μια παρουσίαση στην Βουλή και μιλά εκ μέρους μου ή άλλων οικογενειών αγνοουμένων, δεν μπορούν ούτε να καταλάβουν ούτε να εκφράσουν τι πραγματικά σημαίνει. Ας μας άκουαν τουλάχιστον και να εξέφραζαν τις σκέψεις μας." (Κόρη Αγνοούμενου)

⇒ Προσωπική επίσκεψη / συνάντηση με τις Αρχές

Το 40% των οικογενειών που έθεσαν ως προτεραιότητα την ανάγκη της αναγνώρισης, ως μία από τις κύριες ανάγκες, ζήτησαν, επίσης, μεγαλύτερη ηθική υποστήριξη εκ μέρους των Αρχών, σε προσωπικό επίπεδο. Παιδιά και εγγόνια των Αγνοουμένων ήταν ιδιαίτερα απογοητευμένα από τις Αρχές που δεν επισκέφθηκαν τις ηλικιωμένες μητέρες τους, αφού πολλές από αυτές ήταν καθηλωμένες στο σπίτι και δεν μπορούσαν να παραστούν σε δημόσιες εκδηλώσεις.

"Το Κράτος έπρεπε να ήταν αυτό υπεύθυνο για την εύρεση τρόπων στήριξης μιας οικογένειας με αγνοούμενο σύζυγο. Υπήρχαν τόσοι τρόποι...αλλά μας παρείχαν μόνο μια μικρή σύνταξη...και λύθηκε το πρόβλημα! Σάμπως και σκέφτονταν ότι μόνο το χρήμα έχει αξία για εμάς. Άλλοι τρόποι μπορούσε να ήταν ...η ενημέρωση μας...να δώσουν έμφαση στο γεγονός ότι χάσαμε τους αγαπημένους μας. Τουλάχιστον να μας δώσουν κάποια στήριξη με το να μας πληροφορούν 'σήμερα κάναμε τούτο και αύριο θα κάνουμε προσπάθειες να βρούμε τους αγνοούμενους'... Δεν θέλουμε να λαμβάνουμε αυτή την πληροφόρηση μόνο μέσω της τηλεόρασης!" (Σύζυγος Αγνοούμενου)

⇒ Ίση μεταχείριση όλων των οικογενειών των Αγνοουμένων

Κάποιες οικογένειες είπαν ότι, άκουσαν ότι οι Αρχές και άλλοι, κάνουν διακρίσεις μεταξύ των ίδιων των αγνοουμένων, είτε ανάμεσα στους 'Αμάχους' και τους 'Στρατιώτες', ή ανάμεσα στους 'Μάρτυρες' και αυτούς που 'Αγνοούνται'. Αυτή η διάκριση επιδρά αρνητικά στις οικογένειες των αμάχων αγνοουμένων, αφού εκλαμβάνουν ότι η αξία της ζωής του συγγενή τους είναι λιγότερο σημαντική από αυτή των στρατιωτών ή των μαρτύρων.

"Υπάρχουν διακρίσεις που γίνονται μεταξύ αμάχων και στρατιωτών [αγνοουμένων], μια διάκριση που έγινε για τις οικογένειες [από τις Αρχές]. Εγώ, που οι γονείς μου δεν πολέμησαν, δεν μπορώ να έχω τα δικαιώματα [επειδή δεν θεωρούνται 'ήρωες' όπως τους 'στρατιώτες']." (Γιος Αγνοούμενου)

⇒ Διαβούλευση με τις Οικογένειες των Αγνοουμένων

Το 20% των οικογενειών ανέφερε ότι θα εκτιμούσε μια ευρύτερη διαβούλευση πριν να παρθούν αποφάσεις που τους αφορούν, ή να τους συμπεριλάβουν στη διαδικασία αποφάσεων, όταν χρειάζεται. Αυτό περιλαμβάνει και μια πιο εξατομικευμένη προσέγγιση για να ερωτηθούν οι οικογένειες ποια μορφή αποκατάστασης επιθυμούν.

"Πιστεύω ότι οι άνθρωποι πρέπει να ερωτώνται όταν παίρνονται αποφάσεις. Τα μηνύματα πρέπει να είναι ξεκάθαρα ως προς το γιατί γίνονται μ' αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο." (Εγγονός Αγνοούμενου)

⇒ Σεβασμός και δικαιοσύνη

Το 16% των ερωτηθέντων ανέφεραν την ανάγκη για σεβασμό και δικαιοσύνη. Όταν ρωτήθηκαν τι σημαίνει δικαιοσύνη για τους ιδίους, το 82% ανέφερε ότι δικαίωση θα είναι η απάντηση για την τύχη και πού βρίσκεται ο αγνοούμενος συγγενής τους και εάν πέθανε· η επιστροφή των οστών του αγαπημένου τους και η ταφή με βάση τις επιθυμίες της οικογένειας (βλέπε γράφημα 7).

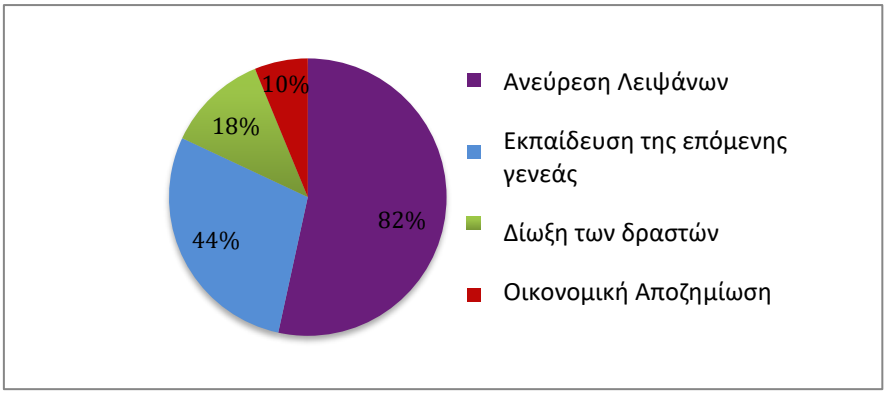

Γράφημα 7: Έννοια Σεβασμού και Δικαιοσύνης σε σχέση με τους Αγνοούμενους

Το 44% του συνόλου των οικογενειών ανέφερε την αναγκαιότητα διαφώτισης της επόμενης γενιάς για το θέμα των αγνοουμένων με τρόπο που θα υπογραμμίζει την ανθρώπινη υπόστασή τους και να αποφευχθεί η επανάληψη τέτοιων ακροτήτων στο μέλλον. Κάποιες οικογένειες ανέφεραν ακόμη, τη σημασία του θέματος των αγνοουμένων και ότι θα ήταν πολύ σημαντικό να συζητείται και να διδάσκεται στα σχολεία με τρόπο που να διαφωτίζει για το πρόβλημα αυτών που ακόμα ελλείπουν από τους δικούς τους.

"Πρέπει να διδάξουν την πρόσφατη ιστορία μας στα σχολεία, όχι να δημιουργήσουν έχθρες, αλλά για τα παιδιά να μάθουν την πρόσφατη ιστορία μας. Η κόρη μου έγραψε ένα ποίημα για τους Μάρτυρες και κέρδισε ένα βραβείο. Οι φίλοι της είπαν 'δεν είχες κάτι καλύτερο να κάνεις από το να γράψεις ένα ποίημα για τους Μάρτυρες;' Η κόρη μου ήταν πολύ αναστατωμένη. Δεν μιλούν όλοι για το παρελθόν ούτως ώστε να γνωρίζουν γι' αυτό τα παιδιά." (Κόρη Αγνοούμενου)

Κάποιες από τις οικογένειες εξέφρασαν επίσης, την ανάγκη να δουν την ποινική δίωξη των υπευθύνων για την εξαφάνιση των συγγενών τους, όμως είχαν αμφιβολίες αν αυτό θα γίνει.

"Δεν θα δικαιωθούν. Το Κράτος, όλα αυτά τα χρόνια, είχε καλύψει πολλά άτομα που έφταιγαν...έτσι είναι αδύνατο να διώξεις τους υπεύθυνους." (Αδελφός Αγνοούμενου)

4.3 Ψυχολογικές και Ψυχοκοινωνικές Ανάγκες

Οι οικογένειες των Αγνοουμένων αναγκάζονται να ζουν μεταξύ ελπίδας και απόγνωσης και αναλώνονται με σκέψεις για την τύχη των αγαπημένων τους. Η συλλογή πληροφοριών είναι μια λογική αντίδραση, ειδικά τα πρώτα χρόνια της εξαφάνισης, όμως είναι επίσης, και μια σημαντική και μακροχρόνια πηγή άγχους.

Η χρονική περίοδος που πέρασε από την ημέρα της εξαφάνισης και η διαφοροποιημένη ένταση της έρευνας, και ανάλογα με τα στοιχεία που εμφανίζονται, έχει σαν αποτέλεσμα να προκαλεί στις οικογένειες φυσική και πνευματική εξάντληση. Το 50% όλων των οικογενειών που ερωτήθηκαν, αναφέρουν ως τρίτο μεγαλύτερο πρόβλημα τις συνεχιζόμενες ψυχολογικές και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες που συνδέονται με την εξαφάνιση και την πάροδο του χρόνου.

Ο Αντίκτυπος στις Οικογένειες

Το θέμα των Αγνοουμένων στην Κύπρο είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνο την απώλεια ατόμων, αλλά και τη διάρρηξη του οικογενειακού ιστού ζώντας σε μια συγκεκριμένη και περίπλοκη κατάσταση. Η πλειονότητα των οικογενειών ανέφεραν ότι σκέφτονται συνεχώς, τον αγνοούμενο συγγενή τους.

Χωρίς αποδεικτικά στοιχεία θανάτου, δεν υπάρχει η πιθανότητα επιλόγου, υποστηρικτικών τελετουργιών (π.χ μνημόσυνα) και επίλυση της θλίψης τους.[10] Η διαδικασία του θρήνου, η οποία συνήθως συνοδεύει ένα θάνατο, παραμένει στάσιμη και οι οικογένειες αντιμετωπίζουν παρατεταμένο άγχος (για πάνω από τέσσερις δεκαετίες) διότι δεν μπόρεσαν να τελέσουν τις τελετουργίες που συνήθως συνδέονται με κάποιον που έχει πεθάνει. Αντιθέτως, η αβεβαιότητα που τριγυρίζει την τύχη του αγνοούμενου, καταλήγει στο να είναι ο αγνοούμενος ψυχολογικά παρών (όσον αφορά στις οικογένειες), ακόμη και αν απουσιάζει η φυσική του υπόσταση.

"Αυτός είναι ο εσωτερικός μου κόσμος...Κατά τη διάρκεια της ημέρας θα μιλήσω με άτομα και θα κάνω διάφορα πράγματα, αλλά αυτό το θέμα [ο αγνοούμενος πατέρας] είναι ο εσωτερικός μου κόσμος. Είναι πάντα στο μυαλό μου και την καρδιά μου. Κάθε συμβάν μου τον θυμίζει. Είναι πάντα εκεί. Αυτό είναι το μόνο πράγμα που δεν ξεπέρασα ποτέ μου." (Κόρη Αγνοούμενου)

Μητέρες, γυναίκες και παιδιά αναφέρουν ότι οι οικογένειες τους έχουν γίνει χίλια κομμάτια μετά την εξαφάνιση ενός μέλους του σπιτιού τους. Επίσης, άνδρες ανέφεραν για τους τρόπους που ο οικογενειακός ιστός, σε κάποιες περιπτώσεις, αφανίστηκε. Αυτό τους άφησε με ένα αίσθημα απελπισίας ως αποτέλεσμα της απουσίας ξεκάθαρων απαντήσεων και τη συνεχή ενοχή για το ότι αυτοί επιβίωσαν αντί των αγνοουμένων συγγενών τους.

"Έχασα την γυναίκα μου και τα πέντε μου παιδιά. Η οικογένεια είναι σημαντική στην Κύπρο, αλλά έπρεπε να ζήσω την πλήρη αποσύνθεση της οικογένειας μου - με κατέστρεψε- . Ο μόνος λόγος που είμαι ζωντανός είναι για να τους θάψω. Αυτοί πέθαναν μια φορά, αλλά εγώ πεθαίνω κάθε μέρα." (Πατέρας Αγνοουμένων)

Ορισμένοι από τους πατεράδες και τους συζύγους που ερωτήθηκαν για τους σκοπούς της Αξιολόγησης, ανέφεραν ότι, μετά το συμβάν της εξαφάνισης και μέχρι σήμερα, κατέφυγαν στο ποτό ενώ κάποιες από τις μητέρες και τις συζύγους ανέφεραν ότι έπαιρναν φαρμακευτικά σκευάσματα για να ανταπεξέλθουν στις ψυχολογικές συνέπειες της εξαφάνισης.

"Πώς έμεινα με τα λογικά μου; Κάποιος μπορεί να χάσει τον νου του. Έχω πολλά φάρμακα και έτσι είμαι καλά." (Μητέρα Αγνοούμενου)

Τα παιδιά των Αγνοουμένων μίλησαν συγκεκριμένα για το βαρύ τίμημα που πλήρωσαν αντιμετωπίζοντας από τη μια την εξαφάνιση ενός γονιού και επιπρόσθετα το άγχος του να βλέπουν τη μητέρα ή τον πατέρα να παλεύει για να ανταπεξέλθει με την απουσία. Και ενώ οι γονείς αντιμετώπιζαν την αβεβαιότητα της εξαφάνισης των

[10] See above note 4.

αγαπημένων τους, τα παιδιά που επιβίωσαν αντιμετώπιζαν μια διπλή αμφισημία. Από τη μια σε σχέση με τον αγνοούμενο συγγενή τους (ο οποίος ήταν απών σωματικά, αλλά παρών συναισθηματικά), αλλά επιπλέον σε σχέση με την συναισθηματική απουσία του επιβιώσαντα γονέα, ο οποίος συχνά ήταν απασχολημένος με την έρευνα του αγνοούμενου. Επίσης, τα παιδιά σε μερικές περιπτώσεις έπρεπε να υποστηρίξουν οικονομικά τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους και πολλοί ανέφεραν, ότι ήταν σάμπως και χάσανε και τους δύο γονείς και έπρεπε τα ίδια να αναθρέψουν τον εαυτό τους.

"Ήμουν και το παιδί και ο άντρας της μάνας μου...Δεν παντρεύτηκα για να μπορέσω να ταΐζω και να προσέχω τα αδέρφια μου. Βοήθησα την μάνα μου να τους παντρέψει.[τους αδελφούς και τις αδελφές]." (Κόρη Αγνοούμενου)

Όλα τα παιδιά ρωτήθηκαν για το βαρύ τίμημα το οποίο πλήρωσαν, λόγω της συνεχούς εναλλαγής συναισθημάτων, μεταξύ ελπίδας και απελπισίας, για μια τόσο μεγάλη χρονική περίοδο. Ανέφεραν το πώς διαμορφώθηκε ο δικός τους πόνος λόγω της εξαφάνισης του γονιού τους, σε συνδυασμό με το ότι ήταν μάρτυρες του άγχους του εναπομείναντα γονιού. Συγκεκριμένα, στην έρευνα αξιολόγησης που διεξήχθη, για να υπολογιστούν οι κλίμακες της Κατάθλιψης, του Στρες και του Άγχους (DASS- 21)[11] (κάποιοι από τους ερωτηθέντες της Αξιολόγησης),[12] που στην πλειοψηφία τους ήταν γονείς και σύζυγοι των Αγνοουμένων ανέφεραν ότι υποφέρουν από σοβαρή έως και εξαιρετικά σοβαρή μορφή άγχους (88%). Επιπλέον, ως αποτέλεσμα μεγαλώνοντας να βλέπουν τον ψυχικό πόνο των γονιών τους, περίπου τα μισά από τα παιδιά που συμπλήρωσαν το DASS 21, ανέφεραν, επίσης, ότι υποφέρουν από μέτρια έως εξαιρετικά σοβαρή μορφή άγχους. (71%, βλέπε γράφημα 8).

Γράφημα 8: DASS-21 Αποτελέσματα αναλόγως της Συγγένειας με τον Αγνοούμενο

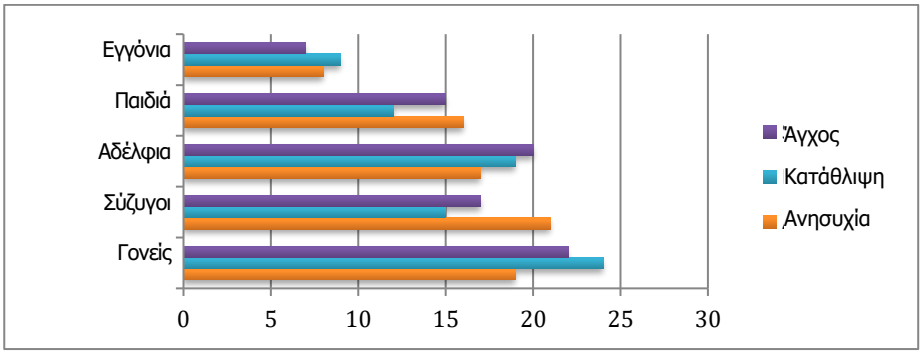

Ορισμένες οικογένειες πίστευαν, ότι κάποια μέλη της οικογένειας τους 'τρελάθηκαν' λόγω της αλλαγμένης συμπεριφοράς τους μετά την εξαφάνιση των αγαπημένων τους. Αυτές οι οικογένειες εκπλάγηκαν όταν έμαθαν ότι τέτοιες συμπεριφορές καταγράφηκαν σε οικογένειες αγνοουμένων σε όλο τον κόσμο και ότι είναι τυπικές σκέψεις, συμπεριφορές και πράξεις ατόμων που ζουν με αμφίσημη (αβέβαιη) απώλεια.[13]

"Όλα τούντα χρόνια ενόμιζα ότι η μάνα μου ήταν πελλή γιατί συνέχιζε να αγοράζει ρούχα και να τα βάλλει στο ερμάρι του αγνοούμενου αδερφού μου. Την πήραμε στον γιατρό και της έδωσε φάρμακα και μας είπε ότι θα ήταν καλύτερα να μην μιλούμε για τούτο μαζί της. Ήταν πλήρως φαρμακωμένη για να σταματήσει να κλαίει." (Αδερφός Αγνοούμενου)

[11] For an explanation of the DASS-21 tool including how the different variables (stress, depression, anxiety) are scored, see: http://www2.psy.unsw.edu.au/groups/dass/

[12] A total of 67 family members completed the DASS-21 survey. See Methodological section for more information.

[13] See above note 4.

Ψυχολογική Υποστήριξη των Παιδιών και των Ηλικιωμένων Συγγενών των Αγνοουμένων

Ανάμεσα σε όλους τους ερωτηθέντες Κυπρίους, το 21% ανέφερε ότι προτιμά να μη μιλά για τους αγνοούμενους συγγενείς τους, είτε καθόλου είτε μονάχα στον οικογενειακό του κύκλο. (βλέπε γράφημα 9) Αυτά τα άτομα ανέφεραν ότι νιώθουν διστακτικοί να αναφέρουν τέτοιο ευαίσθητο θέμα εκτός του κλειστού οικογενειακού περιβάλλοντος, σε περίπτωση που θα είχαν να αντιμετωπίσουν άτομα που δεν θα έδειχναν κατανόηση (ενσυναίσθηση) ή δεν θα αντιλαμβάνονταν την ιδιαίτερη τους κατάσταση. Πράγματι, πολλές οικογένειες ανέφεραν ότι δεν συζήτησαν ποτέ προηγουμένως μεταξύ τους για το θέμα αυτό μέχρι τη στιγμή της συνέντευξης και για τους σκοπούς αυτής της Αξιολόγησης.

Γράφημα 9: Είδος Ψυχοκοινωνικής Στήριξης κατά προτίμηση των Οικογενειών

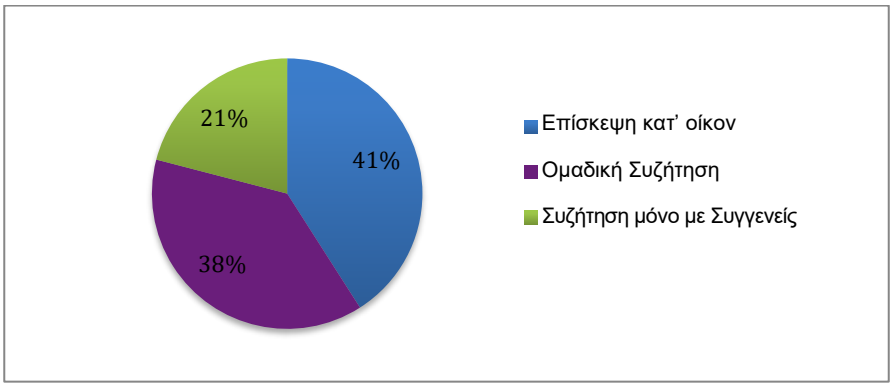

Για άλλους, το να ζουν δεκαετίες στη σιωπή, τους επιβάρυνε σε μεγάλο βαθμό και η πιθανότητα ανοιχτής συζήτησης των εμπειριών και των συναισθημάτων τους, τους έκανε να νιώσουν ένα είδος ανακούφισης συμπεριλαμβανομένης και της συνέντευξης για τους σκοπούς της Αξιολόγησης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 38% των ερωτηθέντων να εκφράσει την επιθυμία να μιλήσει πιο ανοιχτά και με άλλους που πέρασαν παρόμοιες εμπειρίες.

"Στην αρχή της επίσκεψης σου ένιωσα τεντωμένη, αλλά στο τέλος ένιωσα ανακουφισμένη. Ήταν η πρώτη φορά που καθίσαμε όλοι μαζί σαν οικογένεια και μιλήσαμε για τούτο." (Κόρη Αγνοούμενου)

Τα περισσότερα παιδιά είπαν ότι μεγάλωσαν νιώθοντας ανήμπορα να μιλήσουν στο σχολείο ή στο σπίτι όταν ήταν μικρά , για τις εμπειρίες τους. Έμαθαν από νεαρή ηλικία να εσωτερικεύουν τα συναισθήματά τους, που σχετίζονται με το θέμα και συνέχισαν με αυτόν τον τρόπο μέχρι σήμερα. Ανέφεραν ότι απέφευγαν να μοιράζονται τα συναισθήματά τους στο σπίτι, με το φόβο ότι θα επιβάρυναν το άγχος της μητέρας τους. Παράλληλα, τα μεγαλύτερα μέλη της οικογένειας έλεγαν ότι ήθελαν να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους, αλλά ποτέ μπροστά από τα παιδιά τους για να μην τα αναστατώσουν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια αμοιβαία προστασία των γονέων και των παιδιών από τη θλίψη, με συνέπεια τη σιωπή πολλών οικογενειών για δεκαετίες.

Ορισμένα παιδιά μίλησαν για μια ακραία μορφή μοναξιάς των γονιών τους και για το ότι ήταν τόσο απομονωμένοι όσο ποτέ άλλοτε, περιορισμένοι στο σπίτι και χαμένοι στις σκέψεις των αγαπημένων τους. Συγκεκριμένα, υπάρχει μια σημαντική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας των ερωτηθέντων και των απαντήσεων τους στο DASS 21 (αρνητικές συναισθηματικές καταστάσεις) που αφορά στα επίπεδα της κατάθλιψης, του άγχους και της αγωνίας. Τα μεγαλύτερα μέλη της οικογενείας, ειδικότερα αυτά που ήταν περιορισμένα στο σπίτι, είναι πιθανότερο να είχαν την εμπειρία αρνητικών συναισθημάτων. Όντως, όλοι οι γονείς που συμπεριλήφθηκαν σε αυτή την αξιολόγηση, ανέφεραν μέτρια μέχρι εξαιρετικά σοβαρή μορφή κατάθλιψης.

Αυτό το εύρημα μπορεί επίσης, να επιβεβαιωθεί από τα ποσοτικά αποτελέσματα.

Συνεπώς, το 41% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι, θα είναι ένα θετικό βήμα εάν οι γονείς δεχτούν την κατ' οίκον επίσκεψη ενός έμπειρου επαγγελματία για να τους ακούσει. Αυτοί που διαμένουν σε απομονωμένες γεωγραφικά περιοχές ζήτησαν υποστήριξη με την μορφή της κατ' οίκον επίσκεψης. Τόνισαν ότι, προτιμούν μια μορφή κοινωνικής στήριξης παρά την επίσκεψη ενός ψυχολόγου που θα τους μιλήσει μόνο για την εξαφάνιση. Θα είναι επωφελές και για τους ηλικιωμένους γονείς, αλλά και για τα ίδια τα παιδιά.

"Η μητέρα μου είναι μεγάλη και χρειάζεται φροντίδα...Κατά καιρούς αν κάποιος μπορεί να την επισκέπτεται και να μιλά μαζί της για άλλα θέματα...θα είναι κάτι το θετικό." (Γιος Αγνοούμενου)

Ψυχοκοινωνική υποστήριξη των εγγονιών των Αγνοουμένων

Η Αξιολόγηση συμπεριλαμβάνει και συνεντεύξεις 44 εγγονιών Αγνοουμένων (26% του συνόλου των ερωτηθέντων). Τα εγγόνια περίγραψαν τον πολύπλοκο ρόλο που κληρονόμησαν. Δηλ. να φροντίσουν τους ζώντες παππούδες και γιαγιάδες τους και τους γονείς τους και την ίδια στιγμή να επωμίζονται την ευθύνη για τη συνέχιση της έρευνας για τον χαμένο συγγενή τους. Και ενώ η μεγάλη πλειοψηφία δεν έχει επηρεαστεί άμεσα από την εξαφάνιση, εντούτοις όλα τα εγγόνια των Αγνοουμένων που ερωτήθηκαν, περιέγραψαν το αίσθημα ευθύνης που τους διακατέχει, στο να εντοπίσουν, ταυτοποιήσουν και να θάψουν τον αγνοούμενο συγγενή τους πριν αποβιώσουν οι μεγαλύτεροί τους.

"Αν μπορέσω να βρω τον παππού μου, τότε θα έχω εκτελέσει το καθήκον μου προς την οικογένεια μου." (Εγγονός Αγνοούμενου)

Το να είναι κάποιος ενημερωμένος για το πως να προσφέρει ψυχολογική υποστήριξη στους ηλικιωμένους, αλλά και ενήμερος σχετικά με την πρόοδο της διερεύνησης, διαφάνηκε ότι ήταν πολύ σημαντικό για όλα τα εγγόνια των αγνοουμένων που ερωτήθηκαν. Αυτή η συγκεκριμένη ομάδα ζήτησε τη συνδρομή ενός έμπειρου επαγγελματία, καλά ενημερωμένου για το θέμα των Αγνοουμένων, για να τους βοηθήσει στο πώς να προετοιμαστούν για τις μακροχρόνιες συναισθηματικές ανάγκες των μελών της οικογένειάς τους.

"Ως η νέα γενιά, εμείς είμαστε που θα υποστηρίξουμε τις οικογένειές μας. Θέλουμε βοήθεια να προετοιμαστούμε." (Εγγονή Αγνοούμενου)

4.4 Οικονομικές και Διοικητικές/Διαχειριστικές Ανάγκες

Το 29% των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι αντιμετωπίζουν συνεχιζόμενες οικονομικές ή/και διοικητικές/ διαχειριστικές ή γραφειοκρατικές δυσκολίες, ως αποτέλεσμα της εξαφάνισης του συγγενή τους.

Το 61% των οικογενειών που ερωτήθηκαν, ανέφερε ότι ο αγνοούμενος συγγενής τους ήταν ο βασικός 'κουβαλητής' την περίοδο πριν την εξαφάνισή του. Ενώ πολλές οικογένειες ανέφεραν τις έντονες οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπισαν στην πάροδο των χρόνων, και ιδιαίτερα την περίοδο αμέσως μετά την εξαφάνιση, άλλες ανέφεραν τις οικονομικές δυσκολίες ως πηγή συνεχούς άγχους ακόμα και σήμερα.

Ενώ δεν ήταν εύκολο να υποδείξουν ακριβώς την έκταση των οικονομικών συνεπειών λόγω της εξαφάνισης, όλες οι οικογένειες ανέφεραν ότι μέχρι σήμερα η εξαφάνιση έχει ξεκάθαρο και σοβαρό οικονομικό αντίκτυπο συμπεριλαμβανομένου της αδυναμίας εύρεσης δουλειάς και την έλλειψη επαγγελματικών ευκαιριών από το 17% των ερωτηθέντων.

Οικογένειες ανέφεραν, επίσης, ότι η απασχόληση στη δουλειά ήταν ένα σημαντικό στοιχείο για να αποφύγουν να σκέφτονται τον αγνοούμενο. Το να έχουν δουλειά εξυπηρέτησε με διπλό σκοπό τις οικογένειες, αφού από τη μια κρατούνταν απασχολημένες και από την άλλη γίνονταν οικονομικά ανεξάρτητες.

Μακροπρόθεσμα, το να έχει - μια οικογένεια αγνοούμενο συγγενή σήμαινε γενικότερα, χαμηλότερο εισόδημα για τις περισσότερες οικογένειες που ερωτήθηκαν, σε σύγκριση με αυτό που μπορούσαν να κερδίζουν αν δεν χανόταν ο βασικός 'κουβαλητής'. Επιπλέον, αυτές οι οικογένειες ανέφεραν ότι βιώνουν συνεχή οικονομική πίεση, η οποία επηρεάζει αρνητικά τη συναισθηματική τους ευημερία (Δες γράφημα 10). Οικογένειες που έχασαν τον βασικό κουβαλητή, αλλά ανέφεραν ότι είχαν επαρκή οικονομική υποστήριξη, είπαν ότι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι εξασφάλισαν εργοδότηση για την υποστήριξη της οικογένειας.

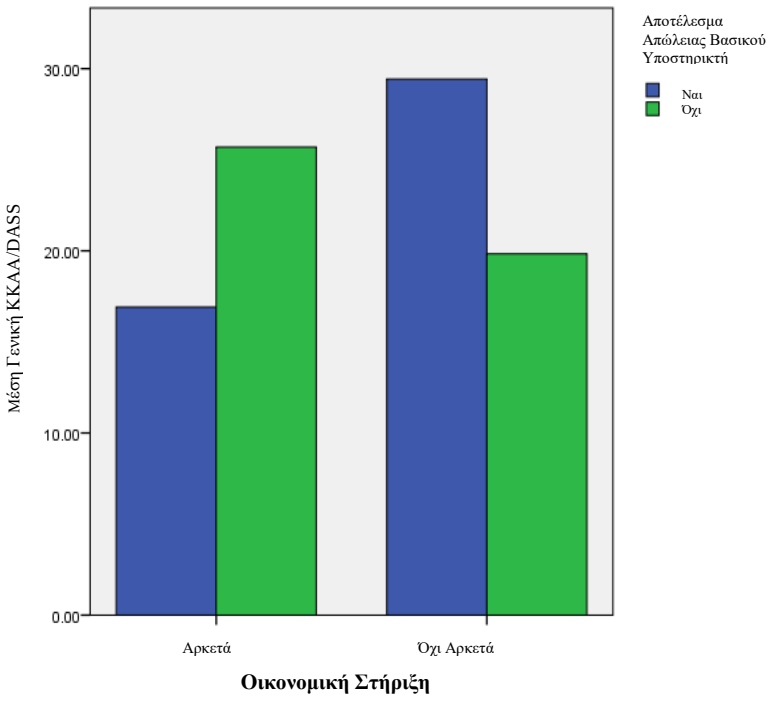

Γράφημα 10: Συναισθηματική Υγεία Ερωτηθέντων ως Αποτέλεσμα της Απώλειας του Βασικού Υποστηρικτή

Οι θυγατέρες των αγνοουμένων, ανέφεραν ότι ένιωθαν ιδιαίτερα ευάλωτες, επειδή όταν διαλύθηκε η οικογενειακή μονάδα, εξαιτίας της οικονομικής ανασφάλειας που προέκυψε αναγκάστηκαν να πάρουν αποφάσεις που δεν θα έπαιρναν εάν ο πατέρας τους δεν αγνοείτο.

"Ο πατέρας μου έπαιρνε ένα μισθό από την κυβέρνηση μετά την εξαφάνιση της μητέρα μας, αλλά ξαναπαντρεύτηκε και δεν τον ξαναείδαμε ποτέ. Σταμάτησε να μας φροντίζει και έτσι παντρεύτηκα πολύ μικρή για να επιβιώσω." (Κόρη Αγνοούμενης)

Ορισμένες οικογένειες ανέφεραν επίσης, ότι λάμβαναν ορισμένα επιδόματα ενώ άλλες όχι. , Αυτοί που δεν τα λάμβαναν δήλωσαν ότι δεν ήξεραν την ύπαρξή τους. Η απουσία μια συνεπούς προσέγγισης όσον αφορά στην παροχή οικονομικής και υλικής υποστήριξης στις οικογένειες, διογκώνει το αίσθημα της οικονομικής ανασφάλειας τους, ιδιαίτερα όταν χρειάζονται ιατρική περίθαλψη ή/και καθώς μπαίνουν στα γηρατειά. Συγκεκριμένα οι μητέρες και οι θυγατέρες φαίνεται εδώ ξανά, ότι είναι οι πιο ευάλωτες.

Διοικητικές / Γραφειοκρατικές Ανάγκες

Η πλειονότητα των οικογενειών δεν είχαν να διαχειριστούν ακίνητα ή άλλα περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν στον αγνοούμενο, ούτε οι οικογένειες αναφέρουν τις όποιες δυσκολίες για πρόσβαση στη σύνταξη, τον μισθό, τις κοινωνικές ασφαλίσεις του αγνοούμενου ή για να εξασφαλίσουν διαζύγιο για να ξαναπαντρευτούν.

Αυτοί που αντιμετώπισαν προβλήματα, οι πλείστοι τα έλυσαν από μόνοι τους.

Ορισμένες οικογένειες αγνοουμένων δεν γνώριζαν για τα επιδόματα και τα οφέλη που δικαιούνται και κάποιοι εξέφρασαν την ανάγκη για καλύτερη πληροφόρηση από τις Αρμόδιες Αρχές σχετικά με τα δικαιώματά τους σαν οικογένειες των αγνοουμένων.

"Όταν πήγα σε κρατικό νοσηλευτήριο, με ρώτησαν αν είχα 'κάρτα αγνοούμενου προσώπου.'... Δεν είχα ιδέα για τούτο. Έπρεπε να με ενημέρωναν για την ύπαρξη αυτής της κάρτας...ή ακόμη να μου την στέλναν από την αρχή. Με περιμέναν να ξέρω για τούτη αλλά δεν είχα ιδέα, Πώς μπορούσα να ξέρω; Τελικά ο Σύνδεσμος Συγγενών Αγνοουμένων μου έκδωσε την κάρτα και τώρα την χρησιμοποιώ. Για εμάς τα πέντε ευρώ...μετρούν!" (Σύζυγος Αγνοούμενου)

Οι ερωτηθέντες επίσης, εξέφρασαν τη δυσφορία τους για την έλλειψη ενδιαφέροντος από τις Αρχές σχετικά με τη γενική ευημερία των γυναικών και των ηλικιωμένων συγγενών των Αγνοουμένων. Ζήτησαν να δοθεί από τις Αρχές περισσότερη προσοχή στη δεινή τους κατάσταση και να τους επισκεφτούν προσωπικά για να αντιληφθούν καλύτερα τις ανάγκες σε σχέση με την ευημερία τους.

"Κανένας από τις Αρχές δεν μας ρώτησε τι κάνουμε, κανένας δεν ήρθε. Κανείς δεν είπεν ' Θέλεις κάτι'; Δεν ειπώθηκε ποτέ. Ξέρεις τι έλεγαν τον παλιό καιρό: 'Εννά τηανίσουμε το βλαντζίν μας με το δικό μας λάδι'. Έτσι ακριβώς ήταν. Μόνοι μας το περάσαμε." (Κόρη Αγνοούμενου)

5. Συμπεράσματα

Οι οικογένειες της Κύπρου, οι οποίες ακόμη ψάχνουν για απαντήσεις σχετικά με την τύχη και το πού βρίσκονται οι αγνοούμενοι συγγενείς τους, βιώνουν βαθιές και μακροχρόνιες επιπτώσεις. Το συνεχές συναισθηματικό άγχος, που δημιουργήθηκε εξαιτίας της απουσίας των αγαπημένων τους και των συνδεόμενων ψυχολογικών δυσκολιών, που αφορούν στην αντιμετώπιση της αβεβαιότητας είναι ακόμη έντονα, ασχέτως, εάν πέρασαν περίπου πέντε δεκαετίες από την ημέρα της εξαφάνισης. Οι οικογένειες, μέχρι σήμερα, συνεχίζουν να υποφέρουν ψυχολογικά και συναισθηματικά μόνες στο σπίτι τους και στο κοινωνικό τους περιβάλλον, γεγονός που δείχνει ότι είναι απίθανο για τις οικογένειες να ανακουφιστούν με οποιοδήποτε τρόπο χωρίς να βρουν τις απαντήσεις που ψάχνουν.

Οι οικογένειες που ήταν μέρος της Αξιολόγησης εξέφρασαν έντονα την ευχή για τον τερματισμό του πόνου τους.

Ευχήθηκαν δε, να κλείσουν αυτό το επίπονο κεφάλαιο της ζωής τους με ένα αξιοπρεπή και σύμφωνα με τα έθιμα τους τρόπο. Αυτό συμπεριλάμβανε την απάντηση σχετικά με την τύχη και το πού βρίσκονται οι αγνοούμενοι συγγενείς τους, και στην περίπτωση που είναι νεκροί, την ανάκτηση, την ταυτοποίηση των λειψάνων/οστών των αγαπημένων τους και την τέλεση μιας αξιοπρεπούς ταφής σύμφωνα με τις επιθυμίες της κάθε οικογένειας.

Πέραν αυτού, και στην περίπτωση της εύρεσης και επιστροφής των Αγνοουμένων στις οικογένειές τους, πολλά άτομα που επηρεάστηκαν από την εξαφάνιση, θα συνεχίσουν να βιώνουν κάποιες ψυχολογικές διαταραχές αφού δεν θα μπορέσουν ποτέ να ανακτήσουν τις χαμένες δεκαετίες που ακολούθησαν την εξαφάνιση του μέλους της οικογένειάς τους, δεδομένου ότι αυτή η απώλεια δεν ήταν ποτέ "κανονική" ή μέρος του αναμενόμενου κύκλου της ανθρώπινης ζωής και του θανάτου. Χαρακτηριστικά ένας από τους ερωτηθέντες ανέφερε: "*Τα κόκκαλα δεν θα μου μιλήσουν ούτε θα μ' αγκαλιάσουν*."

Αυτή η Έκθεση παρέχει μια σύνοψη της καταστάσεως, η οποία εκφράστηκε από τις οικογένειες των αγνοουμένων μέσω μια σειράς εκ βαθέων συζητήσεων με την ΔΕΕΣ. Ευελπιστούμε ότι, αυτή η Αξιολόγηση θα παρέχει ένα μέσο μετάδοσης της άμεσης μαρτυρίας των οικογενειών σχετικά με τις πιο επείγουσες ανάγκες τους και καθημερινές προκλήσεις. Αυτή η Έκθεση μπορεί να αξιοποιηθεί ως ένα εργαλείο πληροφόρησης και να βοηθήσει όλες τις προσπάθειες που έχουν στόχο να ανταποκριθούν στις ανάγκες των οικογενειών.

Οι πεποιθήσεις των οικογενειών αναφορικά με την εξαφάνιση των αγνοουμένων συγγενών τους θα πρέπει να γίνονται σεβαστές και να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό του τρόπου αντιμετώπισης των αναγκών τους, μέχρι να φτάσει η στιγμή όπου θα λάβουν ικανοποιητική πληροφόρηση και η οποία θα τους επιτρέψει να αποδεχθούν την εξαφάνιση των αγαπημένων τους.

6. Εισηγήσεις

Με βάση τα ευρήματα που αναφέρονται σε αυτή την έκθεση, έχουν ετοιμαστεί οι ακόλουθες εισηγήσεις, οι οποίες μπορούν να υποβοηθήσουν κυβερνητικούς και μη-κυβερνητικούς Φορείς στο πώς να ανταποκριθούν στο θέμα των αγνοουμένων και των οικογενειών τους στην Κύπρο.

6.1 Κύριες εισηγήσεις προς τις Ελληνοκυπριακές Αρχές

Πολλά έχουν γίνει για την αντιμετώπιση του θέματος των Αγνοουμένων στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένου και της δημιουργίας της ΔΕΑ για τον εντοπισμό, την ανάκτηση, ταυτοποίηση και επιστροφή των αγνοουμένων στις οικογένειές τους. Πέραν αυτού το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ) αναφέρεται στην ύπαρξη μιας μακροχρόνιας υποχρέωσης των σχετικών με τη σύγκρουση μερών, η οποία περιλαμβάνει τη λήψη όλων των επιπρόσθετων μέτρων για την εύρεση των ατόμων που ακόμη αγνοούνται και να παρέχουν στις οικογένειές τους την όποια σχετική πληροφόρηση για την τύχη τους.[14] Οι εισηγήσεις της ΔΕΕΣ προς στις αρμόδιες Κυπριακές Αρχές επικεντρώνονται στις τρέχουσες ανάγκες των οικογενειών των αγνοουμένων, συμπεριλαμβανομένου:

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ

1. Να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ανακούφιση των 748 οικογενειών των Ελληνοκυπρίων και των 186 οικογενειών των Τουρκοκυπρίων (οι οποίες αντιστοιχούν σε 1072 Ε/κ και Τ/κ αγνοούμενους των περιόδων 1963-64 και του 1974)[15] από το βάρος της αβεβαιότητας με την πλήρη εφαρμογή του δικαιώματος να γνωρίζουν τι απέγιναν οι αγαπημένοι τους. Η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοουμένους (ΔΕΑ) για να φέρει εις πέρας το παραπάνω θα πρέπει να λάβει την απαραίτητη στήριξη και χρηματοδότηση).

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

2. Προτείνεται η προώθηση μιας δημόσιας επικοινωνιακής πολιτικής για το θέμα των Αγνοουμένων, η οποία θα υπογραμμίζει το ανθρωπιστικό δράμα των οικογενειών τους, και θα στοχεύει σε μια ευρεία κοινωνική ευαισθητοποίηση και κατανόηση του κοινού, ως προς την επίλυση των αναγκών αυτών των οικογενειών. Για να πετύχει αυτό, προτείνεται στις Αρχές η εκ μέρους τους προετοιμασία μιας επικοινωνιακής στρατηγικής, η οποία θα εμπεριέχει τρόπους μετάδοσης του δράματος των οικογενειών, συμπεριλαμβανομένων και των αμάχων αγνοουμένων.

3. Να γίνει διαβούλευση με τις οικογένειες των Αγνοουμένων σχετικά με τις διεργασίες και τα προγράμματα που τους επηρεάζουν, συμπεριλαμβανομένου και αποκαταστάσεων όπως τη δημιουργία κοιμητηρίων, τις ταφές και τα μνημόσυνα, για να διασφαλιστεί η σωστή ανταπόκριση στις ανάγκες και επιθυμίες των οικογενειών.

ΠΑΡΟΧΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

4. Να αναγνωριστεί η αναγκαιότητα παροχής ψυχολογικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στα μέλη των οικογενειών. Να γίνουν οι απαραίτητες διευκολύνσεις για πρόσβαση σε ψυχολογικές και ψυχοκοινωνικές

[14] Customary International Humanitarian Law Rule 117, https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul
[15] The cited number is valid as of 31.03.2019

υπηρεσίες μέσω εκπαιδευμένων επαγγελματιών σε κρατικές δομές ή/και σε άλλους παροχείς υπηρεσιών. Για να γίνει κατορθωτό, προτείνεται στις υπεύθυνες Αρχές να δημιουργήσουν ένα κλιμάκιο, το οποίο θα έχει την αρμοδιότητα να δίνει οδηγίες στα σχετικά τμήματα ως προς την αντιμετώπιση αυτών των συγκεκριμένων αναγκών.

5. Να γίνει διαθέσιμος ένας μηχανισμός ευρείας ψυχολογικής στήριξης, σε ατομικό ή/και ομαδικό επίπεδο, σε όλες τις γωνιές του νησιού και συγκεκριμένα εκεί όπου κατοικούν αυτές οι οικογένειες. Ένα τέτοιο πρόγραμμα στήριξης μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τις δομές των τοπικών αυτοδιοικήσεων, από ΜΚΟ ή από άλλους φορείς , οι οποίοι είναι καταρτισμένοι στην παροχή ψυχολογικής στήριξης και είναι κατάλληλα ενημερωμένοι για το θέμα των αγνοουμένων. Συγκεκριμένα, μέσα από αυτές τις συζητήσεις για το τι σημαίνει εξαφάνιση, θα πρέπει να επωφεληθούν τα παιδιά, τα εγγόνια και τα αδέρφια, για να εφοδιαστούν με στρατηγικές διαχείρισης των αναγκών των ηλικιωμένων συγγενών τους.

6. Να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη πρόσβαση ατόμων με σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, οι οποίες θα είναι καλά πληροφορημένες για τις ιδιαιτερότητες των αναγκών των οικογενειών των αγνοουμένων.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ/ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

7. Να πραγματοποιηθεί η χαρτογράφηση π.χ. με απογραφή των οικονομικών και διοικητικών/γραφειοκρατικών προκλήσεων και αναγκών όλων των οικογενειών των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων αγνοουμένων.

8. Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφοριών στις οικογένειες για τις διάφορες νομικές και διοικητικές διαδικασίες και τι προϋποθέτουν. Να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους και πώς να έχουν πρόσβαση σε σχετικές υπηρεσίες και διαθέσιμα επιδόματα. Επίσης, να υπάρχουν εγγυήσεις ότι, η πρόσβαση σε υπηρεσίες και επιδόματα θα χαρακτηρίζεται από συνέπεια και δεν θα υπάρχουν διακρίσεις.

9. Παροχή δημόσιας καθοδήγησης για τον ρόλο και την ευθύνη του κάθε εμπλεκόμενου διοικητικού μέρους για το θέμα των αγνοουμένων.

6.2 Εισηγήσεις προς τη Διερευνητική Επιτροπή Αγνοουμένων στην Κύπρο (ΔΕΑ)

1. Δημιουργία μιας υπηρεσίας πληροφόρησης και ενημέρωσης, σε ατομικό επίπεδο, των οικογενειών που ακόμη ψάχνουν για τους αγνοούμενους συγγενείς τους. Αυτή η μορφή επικοινωνίας θα διασφαλίσει ότι αυτές οι οικογένειες βρίσκονται στο επίκεντρο του ανθρωπιστικού έργου της ΔΕΑ και θα υποστηρίζει το δικαίωμα των οικογενειών να γνωρίζουν.

2. Κοινοποίηση πληροφοριών στις οικογένειες των αγνοουμένων σχετικά με τις εργασίες της ΔΕΑ στα θέματα διερεύνησης, αναζήτησης και ταυτοποίησης. Αυτή η μορφή επικοινωνίας θα παρέχει άμεσα τις πληροφορίες που ζητούν οι οικογένειες.

3. Σαν μέρος της νέας υπηρεσίας πληροφόρησης και ενημέρωσης της ΔΕΑ, να δημιουργηθεί ένα αμφίδρομο σύστημα ανατροφοδότησης συμπεριλαμβανομένου (1) της παροχής συχνής ενημέρωσης κάθε οικογένειας για την κατάσταση των ερευνών του/των αγνοούμενου/νων συγγενών τους και (2) να περιλαμβάνει οποιαδήποτε επιπρόσθετη πληροφορία που παρέχεται από την οικογένεια, η οποία μπορεί να βοηθήσει περαιτέρω στην επίλυση υποθέσεων αγνοουμένων και παροχή ανατροφοδότησης για το πώς αυτές οι επιπρόσθετες πληροφορίες αξιοποιήθηκαν.

6.3 Εισηγήσεις προς άλλους σχετικούς φορείς με το θέμα των αγνοουμένων

1. Προώθηση της αποσαφήνισης των ατόμων που ακόμη αγνοούνται στην Κύπρο και παροχή στη ΔΕΑ της απαραίτητης οικονομικής υποστήριξης, για να επιληφθεί της εφαρμογής του δικαιώματος των οικογενειών να γνωρίζουν.

2. Μαζί με τις αντίστοιχες Αρχές, να γίνει ο συντονισμός των διαφόρων μέτρων ανταπόκρισης των πολυεπίπεδων αναγκών των οικογενειών των αγνοουμένων. Αυτό θα διασφαλίσει ότι, όλα τα άτομα υποστηρίζονται και όλα τα πιθανά κενά των μέτρων αυτών θα καλυφθούν επαρκώς.

7. Παράρτημα

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

CIL/ΕΔΑΔ – Εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο
ΔΕΑ – Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοούμενους στην Κύπρο
DASS-21 – Κλίμακες Κατάθλιψης, Ανησυχίας, Άγχους
FNA – Εκτίμηση Αναγκών των Οικογενειών
GC – Οι τέσσερεις Συμβάσεις της Γενεύης για Προστασία των Θυμάτων από Ένοπλες Συγκρούσεις
ΔΣΠΑΕΕ/ICPPED – Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία όλων των Ατόμων από Εξαναγκαστική Εξαφάνιση
ΔΕΕΣ/ICRC – Διεθνής Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Αγνοούμενο πρόσωπο

Αγνοούμενο πρόσωπο είναι το άτομο για το οποίο η οικογένειά του δεν έχει ειδήσεις και/ή, στη βάση αξιόπιστων πληροφοριών, έχει δηλωθεί ως αγνοούμενο, ως αποτέλεσμα ένοπλης σύγκρουσης – διεθνούς ή μη – ή άλλων καταστάσεων βίας ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης που θα μπορούσε να απαιτήσει δράση από ουδέτερο και ανεξάρτητο σώμα.[1]

Ορισμός της ΔΕΕΣ περιλαμβάνει επίσης, εκείνους που θεωρούνται ως «εξαναγκαστικά εξαφανισθέντες», σύμφωνα με τη ΔΣΠΑΕΕ (2006). Μια ευρύτερη περιγραφή των αγνοουμένων προσώπων εφαρμόζεται σκοπίμως από την ΔΕΕΣ, για να διασφαλιστεί ότι περιλαμβάνονται όλα τα αγνοούμενα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν καλύπτονται από την ΔΣΠΑΕΕ, κι ότι οι ανάγκες των οικογενειών, περιλαμβανομένου του δικαιώματος να γνωρίζουν την τύχη και τον τόπο όπου βρίσκονται οι αγνοούμενοι συγγενείς τους, τυγχάνουν αντιμετώπισης.

Οικογένεια Αγνοούμενου Προσώπου

Συνήθως η οικογένεια περιλαμβάνει: παιδιά (γεννημένα από έγγαμους ή όχι γονείς, υιοθετημένα παιδιά)· συντρόφους (νόμιμα έγγαμους ή άγαμους)· γονείς (περιλαμβανομένων πατριών και μητρυιών, και θετών γονέων), αδέλφια (περιλαμβανομένων ετεροθαλών αδελφών και θετών αδελφών). Ωστόσο, σε πολλά κοινωνικο-θεσμικά πλαίσια, η οικογένεια εκτείνεται πολύ πέραν των προαναφερθέντων και περιλαμβάνει μέλη που είτε ζουν κάτω από την ίδια στέγη είτε διατηρούν στενές σχέσεις μεταξύ τους.[2]

Αξιολόγηση Αναγκών των Οικογενειών[3]

Η Αξιολόγηση Αναγκών των Οικογενειών (FNA) είναι μια διαδικασία που στοχεύει στο να γίνει κατανοητό ποιες είναι συγκεκριμένες δυσκολίες, ανάγκες και προσδοκίες των οικογενειών, ποιοι είναι οι υφιστάμενοι πόροι, τα μέσα και οι μηχανισμοί διαχείρισης που είναι διαθέσιμοι για την αντιμετώπιση των εκφρασμένων αναγκών, καθώς και ποια είναι τα κενά μεταξύ των εκφρασμένων αναγκών και των υφιστάμενων πόρων (παρεχόμενες υπηρεσίες) ο στόχος είναι ο προσδιορισμός της κατάλληλης ανταπόκρισης στα πιο πάνω.

1 Definition based on ICRC, Missing Persons: A Handbook for Parliamentarians, Geneva, 2009, www.icrc.org/en/publication/1117-missing-persons-handbook-parliamentarians.
2 See ICRC (2013), "Accompanying the Families of Missing Persons: A Practical Handbook", Chapter 1: General information, p.17, available at: https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-4110.pdf
3 ICRC (2011), Internal guidelines: Assessing the Needs of Families of Missing Persons, Key definitions.

Ψυχολογικός

Ο όρος 'Ψυχολογικός' αναφέρεται σε ατομικές σκέψεις και συναισθήματα, και σε τρόπους αντίληψης του περιβάλλοντος και ανάλυσης των καταστάσεων. Ο όρος 'Ψυχολογικές δυσκολίες' περιγράφει τη δοκιμασία που βίωσαν τα άτομα κατά τη διαχείριση αγχωδών καταστάσεων. Οι δυσκολίες αυτές μπορούν να επηρεάσουν: τη συμπεριφορά, τα συναισθήματα, την ικανότητα να σκεφθεί κανείς ή αναλύσει ή απομνημονεύσει συνηθισμένες λεπτομέρειες, τις σχέσεις με άλλους, και την προσωπική υγεία (με τη μορφή πόνου άσχετου με φυσικές παθήσεις).

Ψυχοκοινωνικός

Ο όρος αυτός αναδεικνύει τη σχέση μεταξύ ατόμων και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Πρόκειται για ουσιώδη σχέση: αλλαγές στο κοινωνικό περιβάλλον των ατόμων μπορούν να επηρεάσουν την ευημερία τους και την ικανότητά τους να ανταπεξέλθουν, και αντιστρόφως.

Αμφίσημη ή Αμφίβολη απώλεια

Ο όρος αυτός αναφέρεται στην απώλεια που επισυμβαίνει χωρίς τέλος ή κατανόηση. Διαφέρει από μια συνηθισμένη απώλεια, καθώς δεν υπάρχει επαλήθευση του θανάτου ή βεβαιότητα ότι το πρόσωπο θα ξανάρθει, ή θα επιστρέψει όπως ήταν. Η Αβέβαιη ή Αμφίβολη Απώλεια δεν απορρέει από τον ψυχισμό ενός ατόμου, αλλά μάλλον προκαλείται από ένα εξωτερικό γεγονός, που διαιωνίζει το άγχος του ατόμου και την αβεβαιότητα.. Ο αντίκτυπος από την εξαφάνιση ενός συγγενή έχει ορισμένες ομοιότητες με εκείνον ενός τραυματικού γεγονότος. Ωστόσο, πρόκειται για δύο διαφορετικές εμπειρίες, με την καθεμιά απ' αυτές να προκαλεί συγκεκριμένες ψυχολογικές αντιδράσεις. Το τραυματικό γεγονός χαρακτηρίζεται από βία και περιορισμένη χρονική διάρκεια, ενώ η κατάσταση, στην οποία βρίσκονται οι συγγενείς των Αγνοουμένων, δεν έχει καθορισμένο χρόνο διάρκειας και ο πόνος και το άγχος που υφίστανται είναι αδιάληπτο.[5]

4 Boss, P., (1999). Ambiguous loss: learning to live with unresolved grief. Cambridge: Harvard University; Boss, P. (2006) Loss, Trauma and Resilience: Therapeutic work with Ambiguous Loss, W.W. Norton Company, INC, ISBN: 978-0-393-70449-5.

5 Above note 2.

Γραφείο Ελληνοκύπριου Εκπροσώπου στη ΔΕΑ

Λεωφόρος Κυριάκου Μάτση 56, 1082 Λευκωσία
Email: gkc.member.cmp@cytanet.com.cy
Τηλ.: +357 22 400142

Γραφείο Τουρκοκύπριας Εκπροσώπου στη ΔΕΑ

204 Tanzimat Street, Nicosia
Email: tkc.office@cmp-cyprus.org
Tel: +90 392 22 81 596

Γραφείο Τρίτου Μέλους (Η.Ε.)

Tel: +357 22 614362

COMMITTEE ON MISSING PERSONS IN CYPRUS
CMP

COMITE INTERNATIONAL GENEVE
ICRC